

**LAULUNOPETUS JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON
MUSIIKKIKASVATUKSEN KOULUTUSOHJELMASSA JA SEN
SUHDE TYÖELÄMÄÄN**

Sirpa Auvinen

Pro gradu

Musiikkikasvatus

Kevät 2009

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Sirpa Auvinen	
Työn nimi – Title Laulunopetus Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa ja sen suhde työelämään	
Oppiaine – Subject Musiikkikasvatus	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Kevät 2009	Sivumäärä – Number of pages 52
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielman tarkoituksena on selvittää entisten ja nykyisten musiikkikasvatuksen opiskelijoiden mielipiteitä Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuskoulutusohjelman laulunopinnoista ja niiden suhteesta työelämään. Halusin nostaa esille niitä asioita, jotka ovat jo nykyisellään koulutusohjelman laulunopinnoissa toimivia, sekä myös niitä, jotka vaatisivat kehittämistä.</p> <p>Laadullisen haastattelututkimuksen avulla selvitin vastaavanko laulunopinnot musiikkikasvatuksen opiskelijoiden odotuksiin ja tarpeisiin sekä tulevan työelämän haasteisiin. Haastattelin tutkimustani varten neljää musiikkikasvatuksen opiskelijaa sekä neljää jo työelämään siirtynyttä musiikkikasvattajaa ja tällä tavoin pyrin saamaan näkökulmia mahdollisimman laajalta kentältä.</p> <p>Tuloksia purkaessani kokosin haastatteluista nousseiksi teemoiksi laulutuntien osalta niiden aloittamisen musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa, laulettavan ohjelmiston, laulutekniikan, laulun pedagogiikan, laulutunneilla vallitsevan ilmapiirin, yhteismusisoinnin laulutunneilla, laulutuntien määrän, laulamiseen tarkoitettut harjoitustilat ja äänenhuollon. Laulutuntien lisäksi esille nousi myös laulutuntien suhde työelämään, laulun asema ja siihen vaikuttavat tekijät, muut asiat, jotka ovat vaikuttaneet opiskeluaikana laulamiseen sekä kehitysideat, joita haastateltavat nostivat esiin.</p> <p>Tutkimustulokset osoittivat hyvin vahvasti sen, että laulunopiskelijat toivoisivat opintoihinsa enemmän monipuolisuutta siten, että klassisen lauluohjelmiston rinnalle otettaisiin mukaan myös kevyttä laulua. Kaikkien haastateltavien mielestä myös laulutuntien määrää pitäisi lisätä, sillä nykyisellään niitä on liian vähän. Haastatteluissa nousi esille toiveita siitä, että laulutunneilla voitaisiin puhua enemmän laulamisen opettamiseen liittyvistä asioista eli pedagogiikasta sekä äänenhuollosta. Positiivista palautetta tuli sen sijaan rennosta ja kannustavasta ilmapiiristä, joka haastateltavien mukaan vallitsi laulutunneilla. Myöskin laulutuntien ulkopuolella tapahtuvat laulamistapahtumat, muun muassa lauluyhtyeet ja kuorot, saivat osakseen hyvää palautetta.</p>	
Asiasanat – Keywords Laulaminen, laulunopetus, musiikkikasvatuksen koulutusohjelma, opetussuunnitelma	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, Musiikin laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO	5
2 LAULAMINEN	6
2.1 LAULAMISEN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1.1 Ääniergonomia	8
2.2 VOKAALINEN MINÄKUVA	9
3 LAULUNOPETTAJUUS JA –OPISKELU	12
3.1 OPETTAJUUS	12
3.1.1 Hyvä opettaja	13
3.2 LAULUNOPETTAJUUS	15
3.2.1 Laulunopettajuus musiikintunneilla.....	15
3.2.2 Hyvä soiton- ja laulunopettaja	17
3.3 LAULUNOPISKELU	17
3.2.1 Laulunopiskelu opettajankoulutuksessa	18
3.2.2 Kehittyvä laulaja.....	19
3.2.3 Laulutaidon ulottuvuudet	20
4 LAULUNOPETUS OPETUSSUUNNITELMISSA	22
4.1 LAULU PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEISSA	23
4.2 LAULUN OPETUSSUUNNITELMA JYVÄSKYLÄN YLIOPISTOSSA MUSIIKKIKASVATUKSEN KOULUTUSOHJELMASSA	24
5 TUTKIMUSASETELMA	27
5.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄT	27
5.2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA –AINEISTO	27
5.3 HAASTATELTAVAT	29
6 TULOKSET	31
6.1 LAULUTUNNIT	32
6.1.1 Laulutuntien aloittaminen musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa	32
6.1.2 Laulettava ohjelmisto	33
6.1.3 Laulutekniikka	35
6.1.4 Laulun pedagogiikka	36
6.1.5 Laulutunneilla vallitseva ilmapiiri.....	37
6.1.6 Yhteismusisointi laulutunneilla.....	38
6.1.7 Laulutuntien määrä.....	39
6.1.8 Laulamiseen tarkoitetut harjoitustilat	40
6.1.9 Äänenhuolto	40
6.2 LAULUTUNTIEN SUHDE TYÖELÄMÄÄN	41
6.3 LAULUN ASEMA JA SIIHEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	42
6.4 MUUT ASIAT, JOTKA VAIKUTTANEET OPISKELUAIKANA LAULAMISEEN	45
6.5 KEHITYSIDEOITA, JOITA HAASTATELTAVAT NOSTIVAT ESIIN	46
7 POHDINTAA	47
LÄHTEET	49

1 JOHDANTO

Laulaminen on ollut itselleni hyvin merkittävässä ja läheisessä asemassa jo lapsuudesta lähtien. Vanhempani ovat kertoneet, että olen laulanut jo ennen kuin olen osannut puhuakaan. Varsinaisesti ensimmäiset laulutunnit aloitin musiikkilukiota käydessäni, jolloin huomasin sen, ettei äänenmuodostus olekaan niin yksinkertainen asia kuin olin kuvitellut ja että klassisen ja kevyen musiikin laulutapojen yhdistäminen vasta hankalaa olikin.

Musiikinopettajan opinnot aloittaessani olin hyvin iloinen siitä, että pääsin jatkamaan laulutunneilla käymistä. Itse laulutunneilla oli mukava käydä, mutta koin vieraaksi laulaa ainoastaan klassisia kappaleita. Ymmärsin, että oli tärkeää oppia oikeanlaista äänenmuodostusta, mutta olisin toivonut mukaan myös enemmän kevyempää musiikkia. Pro gradun aihe ei ollut siis vaikea löytää, sillä halusin selvittää myös muiden, nykyisten ja entisten, musiikkikasvatusopiskelijoiden mielipiteitä kyseisen koulutusohjelman lauluopinnoista ja niiden suhteesta työelämään.

Selvitin kahdeksan haastattelun avulla niitä asioita, jotka ovat nykyisellään musiikkikasvatuksen laulunopinnoissa toimivia ja myös niitä, joissa olisi kehittämisen varaa. Haastateltavani olivat kaikki kiinnostuneita laulamisesta, joten heiltä sain tutkimukseeni hyviä näkökulmia ja jopa kehitysideoita.

Musiikkikasvatuksen koulutusohjelmaa ja sen kehitysmahdollisuuksia on tutkittu paljon, mutta mielestäni niiden jatkuva tarkkailu onkin tarpeen, jotta tulevaisuuden musiikkikasvatuksen opiskelijat hyötyisivät niiden puutteiden korjaamisesta, joita kulloinkin ilmenee. Aiemmista tutkimuksista mainittakoon muun muassa Kirsti Hämäläisen pro gradu (1996) musiikinopettajuudesta musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa Jyväskylän yliopistossa sekä myöskin jyvaskyläläinen Outi Räsänen ja Sini Vännin (2005) pro gradu musiikinopettajan ammatti-identiteetin kehittymisestä musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa.

2 LAULAMINEN

Alkuaan ihmisellä ei ole ollut äänentuottoon tarvittavia elimiä, mutta luonnollisten toimintojen, kuten muun muassa naurun ja itkun aiheuttamat paineenmuutokset kurkunpäässä saivat aikaan ääntelyä, josta kehittyivät sanat ja puhe. Puheen äänentasot ja vivahteet saivat aikaan laulun. Ihminen alkoi hyräillä tai laulaa joko ajanvietteekseen, ilosta ja surusta sekä eri tilaisuuksissa. Laulaminen on nykyäänkin keino ilmaista tunteita. (Vaalio 1999, 9.)

Laulamisen avulla voidaan ilman apuvälineitä ilmentää musiikin perusaineksia, eli muun muassa rytmiä, melodiaa ja rakenteita. Laulaminen saattaa myös rentouttaa tai virkistää ja sitä voidaan käyttää tunnelman luoja. Laulaminen nostattaa ihmisissä yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja varsinkin lapsien kohdalla se auttaa puheen kehityksessä sekä myös kokonaiskehityksessä kehittämällä muistia, loogista ajattelua sekä mielikuvitusta. (Krokkfors 1985, 8.)

Omien kokemuksieni perusteella voin sanoa, että laulun asema kouluissa on heikentynyt, sillä bändisoitinten soittaminen vie nykyään entistä enemmän aikaa. Varsinkin perinteisten vanhempien laulujen, muun muassa kansanlaulujen, laulaminen on vähentynyt tai hävinnyt melkein kokonaan koulujen musiikkitunneilta. Tämän olen huomannut eri opetusharjoittelujeni aikana, joissa olen hämmästellyt sitä, kuinka esimerkiksi jotkut yläkoululaiset tai lukiolaiset eivät ole tunnistaneet esimerkiksi mielestäni hyvin perinteistä kansanlaulua *Kotimaani ompe Suomi*. Nykyajan musiikin oppikirjatkin ovat suurimmaksi osaksi täynnä nykyhetken kuumia listahittejä ja muita pop- ja rockmusiikin helmiä. Jos selataan läpi vanhoja ja uudempia musiikin oppikirjoja, on huomattavissa, että myös laulujen äänialat ovat madaltuneet viime vuosikymmenien aikana seuraten oppilaiden omien äänialojen laskua.

Kiinnostusta laulamiseen on kuitenkin nostattanut televisioformaatti *Idols*, jossa ei niinkään kiinnitetä huomiota terveeseen äänenkäyttöön, vaan persoonaan ja sen valovoimaisuuteen. Muun muassa juuri *Idols*-ohjelmasta pinnalle nousseet tähdet ja muut markkinakoneistolla pyöritettävät artistit ja bändit toimivat sekä hyvinä että myös kyseenalaisina esimerkkeinä ja vaikutteina nuorille faneilleen. On hyvä kuitenkin muistaa, että juuri oma ääni on arvokkain omaisuus, vaikka idoleihin verrattuna se itsestä saattaakin kuulostaa paljon huonommalta tai mitättömämmältä (Kervinen 1999, 7).

Laulamista voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Laulaminen on fyysinen tapahtuma eli kehossa tapahtuvan äänen värähtelyn ja resonanssin tulos. Se on myös kognitiivisesta näkökulmasta katsottuna havaitsemista, muistamista ja oppimista. Laulaminen on musisointia, joka tapahtuu yksilöllisesti tai yhteisöllisesti. Koulun merkitys laulamissa on huomattava, sillä onhan laulaminen kuulunut ja kuuluu nykyäänkin suomalaiseen kouluun. Usein juuri koulusta saatu käsitys omasta laulutaidosta voi kantaa läpi elämän. (Lindeberg 2005, 30.)

2.1 Laulamisen lähtökohdat

Ihmisiäni on osa elävää kokonaisuutta ja meillä kaikilla on oma persoonallinen äänielimistö ja sitä myöten tietyn sointinen äänemme (Vaali 1999, 9). Laulamiseen ei välttämättä tarvita loistavaa ääntä tai suurta musikaalisuutta, vaan hyvän laulajan tuntomerkkejä ovat luonnollinen ja vivahteikas ääni. Jokaista meistä voidaan auttaa laulamaan niin että siitä aiheutuisi iloa. Usein ihmisten laulamista estää kuitenkin pelko edes yrittää sitä, jonka taustalla saattaa olla jännittäminen sävelpuhtaudesta, äänen kauneudesta tai muistot jostain aiemmasta huonosta laulamiskokemuksesta. (Krokkfors 1985, 8 ja 45).

Puheessa ja laulussa on aina mukana ihmisen koko persoona. Ääni-instrumenttimme on alttiina fyysisille rasituksille, kuten jännitteille ja ryhtimuutoksille, sekä psyykkisille rasituksille, kuten tunnetilojen vaihteluille ja stressille. Myös muut häiriötekijät, kuten säämuutokset, bakteerit ja nautintoaineet saattavat olla sille haitaksi. (Vaali 1999, 9-10.) Terve äänenkäyttö helpottaa

laulamista ja ehkäisee äänikoneiston fyysisien ongelmien kehittymistä, joten se on huomioitava aina sekä puhuessa että lauletaessa.

Ääni on hengityselimistön, äänentuottoelimistön ja artikulaatioelimistön yhteistoiminnan tulos. Laulaminen on hienovaraista lihastyötä, jota säätelee keskushermosto, joka lähettää motorisia käskyjä lihaksiin saaden ne tarpeen mukaan supistumaan tai rentoutumaan. (Vaalio 1999, 10.)

Vaikka käyttäisimmekin ääntä oikein, saattaa laulamiseksi aiheuttaa ongelmia flunssa, henkinen stressi tai fyysinen kipu muuallakin kuin äänentuottoelimistössä. Äänihäiriöt jaetaan elimellisiin ja toiminnallisiin äänihäiriöihin. Usein häiriöt ovat toiminnallisia häiriöitä, mutta jos ongelmiin ei puututa, ne saattavat kehittyä elimellisiksi äänihäiriöiksi. Elimellinen äänihäiriö muodostuu esimerkiksi kurkunpään limakalvojen ja muiden kudosten turvotessa. Pienetkin toiminnalliset virheet tai liikarasitus saattaa muuttaa häiriötilan elimelliseksi. Tämän vuoksi kaikki toiminnalliset häiriöt kuten muun muassa ryhtimuutokset, lihasjännitykset, purentaviat ja hengityshäiriöt tulisi huomata ja korjata mahdollisimman pian. (Vaalio 1999, 15–16.) Itse hätkähdin huonoon laulutekniikkaani, kun lukioaikainen laulunopettaja huomautti jopa liiankin pelottavaan sävyyn, että jos jatkan samalla tavalla pelkällä rintarekisterillä laulamista, minulla ei ole enää minkäänlaista ääntä muutaman vuoden kuluttua. Sen jälkeen aloin kiinnittämään tekniikkaan enemmän huomiota ja korjata jo tavaksi muodostuneita virheitä äänenmuodostuksessani.

2.1.1 Ääniergonomia

Ammateissa, joissa ollaan kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa, on tärkeä osa ammattitaitoa omata hyvä ja toimiva ääni. Äänen tulisi olla käyttäjensä hallinnassa siten, että hän tunnistaa oman äänensä mahdollisuudet ja rajat sekä äänen häiriytymisen riskit. Työssään paljon ääntään käyttävien tulisi käyttää ääntään ergonomisesti välttääkseen äänielimistön rasittumista. (Sala, Sihvo & Laine 2003, 5.)

2.2 Vokaalinen minäkuva

Laulamisen kokemuksista rakentuvaa kuvaa itsestä voi kutsua vokaaliseksi minäkuvaksi, joka on vastaus kysymykseen, millainen laulaja olen. Vokaalinen minäkuva on sidoksissa ympäristöön, aikaan ja paikkaan ja se syntyy, kun ihminen pohtii omaa laulamistaan ja laulamisen kokemuksiaan. (Lindeberg 2005, 3.)

Minä. Vokaalisesta minäkuvasta puhuttaessa on järkevää syventyä hieman myös käsittelemään käsitteitä minä ja minäkuva. Ojanen (1994, 23) mukaan ihmisen minä ei voi kehittyä ilman sosiaalista palautetta. Muut ihmiset ovat kuin peili, josta voi katsella itseään ja tästä peilailusta koetamme muodostaa kuvan siitä, millaisia olemme. Minän tunnuspiirteisiin kuuluu, että se paikallistuu kehon sisään ja täyttää koko kehon sekä se on elämyksellisesti kaiken keskipiste. Minä on myös jotain epämääräistä ja hahmotonta, mutta jotakin hyvin pysyvää ja sen tiedostaminen vaihtelee eri hetkinä. Minä syntyy, kehittyy ja muuttuu vuorovaikutuksessa. Minät eroavat toisistaan ja toisen minää on vaikea lähestyä joko sen vuoksi, että toinen ei halua paljastaa omaa minäänsä tai sitten se on liian moniulotteinen. (Ojanen 1994, 23 ja 25–26.)

Sana minä kertoo, että olen kokonaisuus, joka eroaa kaikista muista maailman olennoista. Se sisältää menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta koskevia tulkintoja. Minän taustalla on kaikki koetut tapahtumat, kokemukset, tuntemukset ja muistot, joiden pohjalta muodostuvat minän kolme osaa: identiteetti, minäkuva ja itsetunto. Sanassa identiteetti korostuu sekä yksilöllisyys että yhteenkuuluvaisuus johonkin tiettyyn ryhmään. Minäkuva kuvaa piirteitä ja ominaisuuksia ja itsetuntoon voidaan sisällyttää kolme osaa: minätietoisuus, itsearvostus ja itsetuntemus. (Ojanen 1994, 27–31.)

Minäkuva. Minäkuva on käsitys siitä, millainen minä olen. Se voi olla ihanne-, reaali- tai moraalikuva. Ihannekuva on monille pelkkä haave, sillä reaali maailma on näistä kuvitelmissa hyvin kaukana. Jotkut kuitenkin pyrkivät jatkuvasti saavuttamaan ihannekuvaansa, jolloin hän haluaisi olla jotakin muuta kuin hän on. Reaalikuvat ovat lähimpänä todellisuutta eli ne ovat myös saavutettavissa. Moraalikuva kuvaa ihmisen velvoitteita ja se sisältää omantunnon,

roolivaatimukset ja yksilölliset vaatimukset. (Ojanen 1994, 36 ja 105–106). Ihminen tulkitsee maailmaa minänsä kautta, joten tiedon vastaanottamiseen, tulkintaan, prosessointiin ja siten oppimiseen vaikuttaa se, mitä ihminen ajattelee itsestään (Aho 1996, 90). Myös oma musiikillinen minäkuva tulisi pitää realistisissa rajoissa, mutta tietenkin ihmisten tulisi asettaa myös haasteita itselleen.

Minäkuvat voivat olla myönteisiä tai kielteisiä. Esimerkiksi koulumaailmassa myönteisen minäkuvan omaava oppilas voi pitää itseään hyväksyttävänä ja luottaa itseensä ja omiin mahdollisuuksiinsa. Kielteisen minäkuvan omaava oppilas taas kokee olevansa ei-hyväksyttävä eikä usko omiin mahdollisuuksiinsa. Minäkuva vaikuttaakin merkitsevästi oppilaiden toimintoihin. (Tulamo 1993, 53.) Aho (1996, 90) muistuttaa, että terveen ja realistisen minäkuvan kehittäminen on yksi peruskoulumme keskeisistä tavoitteista. Tämän vuoksi oppilaan rooli oppimistapahtumassa tulisi olla aktiivinen. Hänen tulisi seurata omaa kehittymistään, asettaa toiminnalleen tavoitteita, ottaa vastuuta oppimisestaan ja arvioida omaa käyttäytymistään. Opettajan tulisi auttaa ja ohjata tarvittaessa sekä kannustaa ja tarjota materiaaleja. Aho (1996, 91) tarjoaa vahvasti konstruktivistista oppimisenäkemyksiä, jossa opetuksen tulisi perustua oppilaiden aikaisempiin tietoihin ja kokemuksiin sekä motivoinnin vuoksi heidän omiin valintoihinsa ja kiinnostuksen kohteisiin. (Aho 1996, 90-91.) Musiikinopetuksessakin on otettava huomioon oppilaiden musiikillisen minäkuvan kehitys, jonka kautta ja avulla tapahtuu muutakin musiikillista kehittymistä. Tämä pätee myös laulunopetuksessa, jossa oppilaalla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa lauluohjelmistovalintoihin ja siten saada lisämotivaatioita lauluopintoihin.

Musiikillinen ja vokaalinen minäkuva. Tulamo (1993, 51) määrittelee musiikillisen minäkäsityksen seuraavasti: "Musiikillinen minäkäsitys on yksilön tietoinen ja subjektiivinen käsitys musiikillisista ominaisuuksistaan, toiminnastaan sekä mahdollisuuksistaan. Käsitys muodostuu omakohtaisten kokemusten pohjalta erilaisissa musiikkiin liittyvissä ja muissa tilanteissa, vuorovaikutuksessa toisten kanssa." Tulamo (1993, 51) puhuu myös spesifistä musiikillisesta minäkäsityksestä, joka tarkoittaa tiettyä erityisaluetta koskevaa tietoista musiikillista minäkäsitystä, esimerkiksi juuri vokaalinen minäkäsitys.

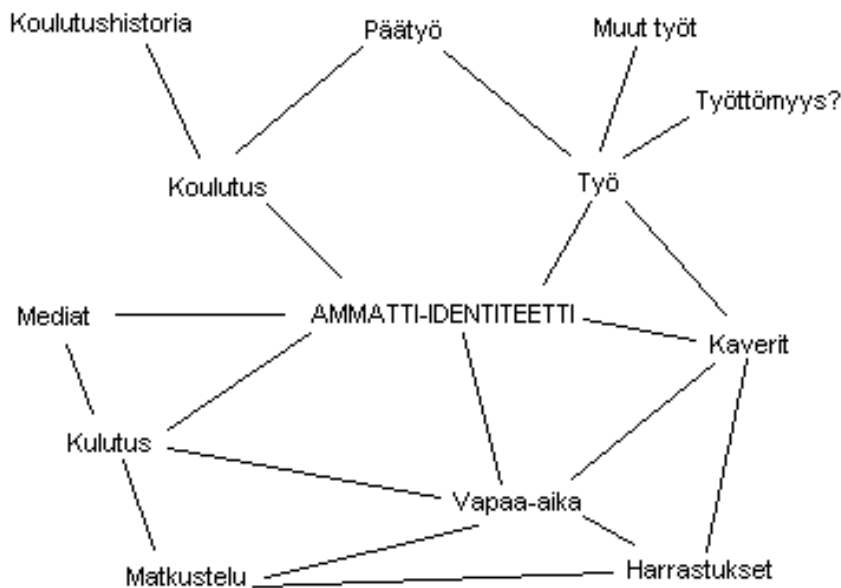
Kuten Lindeberg (2005, 148) väitöskirjassaan kertoo, vokaalisen minäkuvan pohja rakentuu varhaislapsuuden ja ensimmäisten kouluvuosien kokemusten varaan. Lapsuudenperheen ilmapiiri laulamista kohtaan ja koulu värittävät näkemystä laulamisen merkityksestä. Peruskoulun alkuvuosina oppilaiden kokemukset laulamisesta ovat yleensä myönteisiä ja laulaminen mukavaa, joten opettajan merkitys laulamaan innostamisessa on suuri. Pojille huomattavana rajapyykkinä äänenmurros saattaa muuttaa suhdetta lauluun ja lopettaa jopa laulamisen kokonaan tai edes synnyttää epäilyjä omista vokaalisista kyvyistä. (Lindeberg 2005, 148.)

3 LAULUNOPETTAJUUS JA –OPISKELU

3.1 Opettajuus

Opettajuus-käsite muodostuu useista tekijöistä ja se on kulttuurisidonnaista. Opettajuus on kuva opettajan työstä, eli siihen sisältyy opettajan työn sisältämät osa-alueet. Sitä muovaavat arkityössä tarvittavat taidot, mutta myös yhteiskunnan odotukset. (Luukkainen 2005, 17–18.)

Opettajuus –termi on suhteellisen uusi käsite opettajankoulutuksen puhettavassa ja sille ei löydy suoranaista vastinetta kansainvälisessä keskustelussa. Opettajuudessa näyttäisi olevan kyse siitä, että opettajaksi kasvetaan ja kehitytään vähitellen sisäisenä prosessina eikä vain valmistuta ammattitutkinnosta. Opettajuudessa ammatin olemus siis hahmottuu olemisen ja ajattelun tapana. Opiskellessa opettajan identiteetti rakentuu kaikissa sosiaalisissa kentissä joissa opiskelija on mukana, eli ei ainoastaan opettajankoulutuslaitos –nimisessä instituutiossa. Identiteetin muodostumiseen vaikuttavat koulu- ja työkokemusten lisäksi muun muassa vapaa-aika ja harrastukset, kaverit ja muut ihmissuhteet, medioiden tarjoama informaatio sekä matkustelu. (Kari & Heikkinen 2001, 44, 51.)

Kuvio 1. Ammatti-identiteetin muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä (Kari & Heikkinen 2001, 51).

Opettajuus –termiä käsitellessä tulee esille vahvasti ihmiskäsityksen keskeisyys, sillä ihmiskäsitys ohjaa tapojamme toteuttaa opettajana olemista ja toimimista (Perttula 1999, 23). Ihmiskäsitys –termin alle kuuluu ihmisen käsitys itsestään ja suhteestaan ympäröivään maailmaan sekä hänen arvojensa ja tavoitteidensa hierarkkiset järjestelmät (Rauste-von Wright, von Wright & Soini 2003, 43). Perttula (1999, 23) väittääkin, että jokainen opettaja perustaa työnsä aina omaan ihmiskäsitykseensä riippumatta siitä onko hän tietoinen siitä millainen hänen ihmiskäsityksensä on. Ihmiskäsitys muokkaantuu koko ihmisen elämän ajan, sillä ihminen pyrkii jatkuvasti ymmärtämään maailmaa ja suhteuttamaan siihen omat tavoitteensa ja pyrkimyksensä (Aarnio, Helakorpi ja Luopajarvi 1991, 12). Opettajuuden ydintä onkin ihmiskäsityksen ja sen kanssa sopusoinnussa olevien opettajana toimimisen tapojen elämän kestävä vuoropuhelu (Perttula 1999, 40).

Opettajana toimimisen tärkeimmät asiat löytyvät sieltä, mistä niitä vähiten etsii. Ne ovat usein niitä asioita, jotka opettajan arjessa tuntuvat itsestään selvimmiltä ja arkipäiväisimmiltä. (Perttula 1999, 13.) Perttulan (1999, 13) mukaan ilman opetustyötä ja opettajuutta koskevien kysymyksien kohtaamista ihminen ei voi kutsua itseään opettajaksi. Tärkeiden kysymysten selkiytymisen jälkeen opettajan on annettava niihin itselleen sopivat vastaukset.

Opettajan elämä jakautuu karkeasti opettajana toimimiseen ja sen ulkopuoliseen elämään. Opetustyö on ihmissuhdetyötä, sillä se edellyttää vähintään kahden ihmisen välistä vuorovaikutusta. Opettajan täytyy osata määrätietoisesti jättäytyä avoimeksi toisten ihmisten maailmoille ja siirtää hetkeksi syrjään omat tapansa kokea maailmaa. Työmaailman ulkopuolella itsensä pohdiskeleminen ja oman kokemisen tapansa totuudellisuuden kyseenalaistaminen ei ole kuitenkaan tarpeen ainakaan siinä määrin kuin opetustyössä. (Perttula 1999, 53.)

3.1.1 Hyvä opettaja

Hyvän opettajan ominaisuudet vaihtelevat yhteiskunnan muutosten mukana (Isohookana-Asunmaa 1994, 137). Täydellistä listaa hyvän opettajan ominaisuuksista on melkein mahdotonta laatia, mutta tässä luvussa esittelen

joitakin näistä ominaisuuksista. Kaarina Suonio (1994, 144) kiteyttää hyvän opettajuuden näin:

”Olet hyvä opettaja, jos sallit itsellesi vapauden kunnioittaa omaa persoonallisuuttasi, käyttää ammattitaitoasi, rakastaa oppilaitasi ja työtäsi, uudistua, innostua, onnistua ja epäonnistua, oppia jatkuvasti uutta myös niiltä, jotka sinulle on annettu.”

Koulujen opetus kulkee kohti yksilöllistymistä ja joustavuutta, joten opettajien persoonallisuus pääsee esille. Hyvän opettajan ominaisuuksiin kuuluu siis vahva persoona, joka tuntee opetuksen lainmukaisuudet ja arvioi eteensä tulevia tilanteita sekä lainmukaisuuksien että omien edellytystensä valossa. (Isohookana-Asunmaa 1994, 139.)

Hyvä opettaja osaa tietenkin hyvin myös opetettavan sisällön, jotta hän osaa välittää ja siirtää oppilailleen innostuksen käsiteltäviin ilmiöihin. Opetettavaa tietoa ei tarvitse hallita täydellisesti, sillä tietoutta voi kartuttaa yhdessä oppilaiden kanssa. (Suonio 1994, 146.) Opettajan työkuvassa tiedon siirtäminen ja jakaminen ovat jäämässä vähemmälle. Sen sijaan opettajien tulisi olla ohjaajia, kasvattajia, suunnittelijoita ja ideoijia. (Isohookana-Asunmaa 1994, 140.)

Opettajan tulisi olla innostunut ja yhteistyökykyinen eri suuntiin. Yhteistyötä tulisi tehdä niin oppilaiden kuin heidän vanhempiansa sekä kouluviranomaisten kanssa ja yhteistyön tulisi vaikuttaa myös opettajan työssäkehittymiseen. (Isohookana-Asunmaa 1994, 139–140.)

Opettaminen on myös kasvattamista ja kasvatus perustuu luottamukseen. Oppilas ottaa vastaan vaikutteita ja ohjeita ihmiseltä johon hän luottaa ja hänen täytyy tuntea itsensä myös hyväksytyksi. Kasvattajan täytyy paheksua väärää tekoja, mutta ihmistä sellaisenaan ei saa väheksyä tai paheksua. (Suonio 1994, 147.)

Motivointi on tärkeää sekä oppilaille että opettajalle itselleen. Kokemusten ja taitojen karttuessa sen merkitys vain kasvaa. Opettajan on kestettävä pettymyksiä, tunnettava omat rajansa, jaksettava yhä uudestaan latautua ja purkautua ja löydettävä itsestään uutta. (Vilpa 1994, 152.)

Opettajan rooli ja tehtävät voidaan nähdä myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta käsin. Tämän mukaan koulun ja opettajan tehtävänä on antaa oppilaille myös

sosiaalisia ja yhteistyövalmiuksia, valmistaa työelämään sekä demokraattisen yhteiskunnan vastuullisiksi kansalaisiksi. (Väisänen & Silkelä 1999, 218.)

Edellisissä kappaleissa esitetyt hyvän opettajan ominaisuudet kuulostavat hyvin jylhiltä ja niitä kaikkia on tuskin mahdollista saavuttaa kertaheitolla. Ne antavat kuitenkin hyvän suunnan, jota kohti opettaja voi kulkea. Kukaan ei ole koskaan täydellinen opettaja, vaan tarkoituksena on pitää mieli avoimena ja osata muovautua ajan vaatimiin muutoksiin ja tarpeisiin. Luukkainen (2005, 172) kirjoittaakin, että opettajan tietojen ja taitojen vähimmäisperusta saadaan opettajankoulutuksessa, mutta pääasiallinen kasvu tapahtuu kuitenkin työelämässä, eikä tälle kasvulle ole ylärajaa. Opiskeluaikanani kappaleessa mainitsevat hyvän opettajuuden kriteerit sointuivat minulle ainoataan sanahelinänä. Kuitenkin nyt jo työelämään siirtyneenä kyseiset opettajuuden suuntaviivat avautuvat minulle aivan uudella tavalla ja huomaan, että niissä on järkeä. Olen aivan samaa mieltä Luukkaisen kanssa siitä, että opettajuuteen aletaan kasvaa kunnolla vasta työelämään siirtyessä.

3.2 Laulunopettajuus

3.2.1 Laulunopettajuus musiikintunneilla

Lindeberg (2005, 150) kuvaa laadukasta laulamisen käytäntöä koulussa toimintana, jossa oppilaille asetetaan sopivia tavoitteita, joita he haluavat saavuttaa ja jotka ovat sopivan haasteellisia. On tärkeää, että päiväkodissa ja koulussa laitettaisiin pääpaino laulamisen käytäntöjen harjoitteluun, äänenkäyttöön ja monipuoliseen ohjelmiston harjoitteluun. Toivottavaa on myös se, että yhdessä musisoiminen on vahvemmin esillä kuin yksilöllisen suoriutumisen kontrollointi. Laulamisen opettamisen tulisi olla myös monipuolista, eli oppilaiden tulisi kokeilla erilaisia työskentelytapoja ja integroida laulamista myös muihin musiikillisiin työtapoihin, kuten esimerkiksi soittamiseen, säveltämiseen tai improvisointiin. Lopuksi opettajan on muistettava, että laulamisen on tähdättävä aina oppimiseen ja tämän vuoksi lauluja on laulettava

niin useasti, että ne juurtuvat oppilaiden kokemuksiin. Oppilaiden on saatava laulamisesta välitöntä palautetta, joka tähtää tavoitteisiin. (Lindeberg 2005, 150–151.)

Useimmat lapset laulavat estottomasti, kunnes heille huomautetaan, ettei se kuulosta hyvältä. Lapsien vaikeudet laulamisessa ovat yleensä "väärin" laulaminen, möriseminen ja kimittäminen, jäljessälaulaminen ja edelläjuokseminen tai sopeutuminen ryhmässä laulamiseen. Lasten "väärin" laulamiseen opettaja voi kiinnittää huomiota valitsemalla lauluja, joihin lapsen edellytykset riittävät ja jotka ovat sopivalta sävelkorkeudelta. Usein mörisijät erottuvat lauluryhmästä helpoiten, sillä he laulavat omaa matalaa säveltään voimakkaasti. Usein nämä mörisijät omaavat poikkeuksellisen matalan äänen ja heidän kanssaan työskentely vaatii kärsivällisyyttä. Näiden lapsien laulamista voi helpottaa esimerkiksi sillä tavalla, että suppealla alueella liikkuvien yhteislaulujen esityskorkeutta vaihdellaan niin, että se on joskus hankala muulle ryhmälle mutta sopiva matalaäänisille. Tästä esityskorkeutta voi nostaa vähitellen ½-sävelaskelittain. Kimittävästi puhuvat lapset saattavat jatkaa samaa tapaa myös laulaessaan ja he tarvitsevat myös kärsivällistä apua opettajalta. Jäljessälaulajat ja edelläjuoksijat vaikeuttavat yhteislaulujen sujuvuutta. Edelläjuoksijalapsilla taustalla saattaa olla esimerkiksi kiivastempoisempi sydämensyke ja jäljessälaulajilla oman tempon hitaus ja liian monimutkaiset laulunsanat. Lapselle saattaa olla vaikeaa myös sopeutuminen ryhmässä laulamiseen, joka saattaa johtua esimerkiksi lapsen arkuudesta tai siitä, että lapsi osaa laulaa muita paremmin. (Krokmors 1985, 38-42.)

Tapaan jolla uusi laulu opetetaan oppilaille vaikuttavat lasten ikä, ryhmän koko ja opettelemisen ajankohta. Varsinkin uudelle lapsiryhmälle on tärkeää löytää sellainen laulu, jonka oppiminen on mahdollista kaikille ryhmän lapsille. Opettajan tulee itse osata hyvin laulu, jota hän laulattaa oppilailla. Siksi on hyvä etukäteen tarkastella laulun sisältöä sekä sopivaa sävellajia ja esitystempoa. Juuri ennen laulamisen aloittamista opettaja voi virittää oppilaiden kiinnostusta esimerkiksi keskustelemalla laulun aihepiiristä tai musiikillisin keinoin. Jokainen lapsi oppii uuden laulun omaa vauhtiaan, joten opettajan tulee keksiä useita keinoja kaikkien lasten mielenkiinnon ylläpitämiseksi. (Krokmors 1985, 86-91.)

Musiikinopettajan tulee esittää asiat lyhyesti, selkeästi ja havainnollisesti ja teettää oppilailla paljon. Varsinkin heikoimpia oppilaita opettajan on kannustettava. Kaikki mitä aikoo vaatia oppilailtaan, on osattava näyttää myös itse malliksi sekä opettajan tulisi saada oppilaat eläytymään jokaiseen tunnilla laulettuun lauluun. Mitä ylemmille luokka-asteille edetään, sitä enemmän oppilaat arvostavat opettajan ammattitaitoa, johon kuuluu omakohtaisen aineenhallinnan lisäksi opettamisen taito. (Hakkarainen & Hyytiäinen-Kesävuori 1994, 5-6.)

3.2.2 Hyvä soiton- ja laulunopettaja

Pesonen-Leinonen (2004, 23) kirjaa opinnäytetyössään viisi soiton- ja laulunopettajan ammattitaitovaatimusten osa-alueita, joita ovat: Pedagoginen osaaminen, vuorovaikutustaidot, muusikkous, elinikäinen oppiminen sekä rinnalla kulkeminen. Pedagogiseen osaamiseen sisältyy oppilaan oppimisprosessin ohjaaminen, jossa opettajan tulee ottaa huomioon opiskelijoiden erilaiset lähtötilanteet ja tavoitteet ja mukauttaa opetuksensa niiden mukaiseksi. Palautteen merkitys oppimisprosessissa on tärkeä. Vuorovaikutustaitojen osalta soiton- ja laulunopettajalta odotetaan hyviä ihmissuhdetaitoja, sosiaalisuutta sekä viestintätaitoa opetustilanteissa. Muusikkous tuo opettajalle uskottavuutta ja sen myötä opettaja pystyy opettamaan myös esiintymistä ja siihen valmistautumista. Uusimpien virtausten seuraaminen sekä omien taitojen ylläpito kuuluvat elinikäisen oppimisen ammattitaitovaatimukseen kun taas rinnalla kulkeminen tarkoittaa sitä, että opettaja on kiinnostunut oppilaastaan kokonaisena persoonana. (Pesonen-Leinonen 2004, 24 - 28.)

3.3 Laulunopiskelu

Laulunopiskelu on haasteellista, eikä se ole suoraan verrattavissa jonkin soittimen soittamisen opiskeluun, sillä laulajilla ei ole konkreettista soitinta. Laulunopiskelu on myös hyvin pitkäjänteistä työtä, sillä kehitys tapahtuu hitaasti, riippuen tietysti henkilökohtaisesti tapahtuvan harjoittelun määrästä. (Ajakainen 2005, 6-7.) Laulaminen on hyvin henkilökohtainen asia ja opettajalla on suuri merkitys oppilaan itsetunnon kehittämisessä. Ennen kuin oppilas oppii kuulemaan

äänessään eri sävyjä ja hänen kehonsa tuntemaan oikean tavan työskennellä, on oppilas opettajan palautteen varassa. Opettajan ja oppilaan vuorovaikutukseen vaikuttaa opettajan persoonallisuus ja opetustyyli sekä myös henkilökemia. Jokainen ihminen ymmärtää asioita omien lähtökohtien mukaisesti, joten ei ole ainoastaan yhtä tapaa ymmärtää ja selittää asioita. (Ajakainen 2005, 7 ja 15.)

Lauletaessa ulospäin näkyy vain hengityselimistön ja osittain ääntöväylän toiminta. Tämän vuoksi laulunopettaja voi puuttua ulkoisesti ryhtiin, kehossa näkyviin hengitysliikkeisiin, leuan, kasvojen ja jossain määrin kielen ja nielun liikkeisiin. Hermoston ja kurkunpään toimivuutta voi arvioida ainoastaan kuulon perusteella. (Vaalio 1999, 10.)

Laulunopiskelu on hyvin paljon sidoksissa mielikuviin ja tuntemuksiin (Ajakainen 2005, 15). Laulunopetuksessa käytetään paljon myös audiokinesteettistä kykyä, jossa heijastetaan kuultu lihastoiminta omaan elimistöömme (Eerola 1999, 28). Tämän vuoksi opettajan tulee olla erityisen tarkka demonstroidessaan äänen muodostumista ja sen sointia oppilaalle (Ajakainen 2005, 15). Onko sitten väliä sillä, onko laulunopettaja samaa sukupuolta kuin oppilas? Jokaisella laulunopiskelijalla on tästä asiasta varmasti omat mielipiteensä, mutta vaikka itse olenkin käynyt sekä mies- että naispuolisilla laulunopettajilla, on minulle sopinut paremmin se, että laulunopettaja on ollut samaa sukupuolta kuin minä. Silloin olen saanut paljon paremmin selvää opettajan esimerkeistä ja parannusehdotuksista.

Lauluoppilas pystyy harvoin vaikuttamaan siihen, kenet hän saa opettajakseen. Oppilaalla kuitenkin tulisi olla mahdollisuus halutessaan vaihtaa opettajaa, sillä jos opettajan opetustyyli tai persoonallisuus eivät sovi yhteen oppilaan ajatusmaailman kanssa voi eteen tulla suuria ongelmia. Hyvällä opettaja-oppilas suhteella on suuri vaikutus oppilaan motivaatioon ja mielekkääseen opiskeluun. (Ajakainen 2005, 20-21.)

2.2.1 Laulunopiskelu opettajankoulutuksessa

Lindeberg (2005, 149) näkee väitöstutkimuksensa valossa tarpeen käsitellä opettajankoulutuksen musiikkiopintojen aikana omia laulamisen ja musiikinoppimisen kokemuksia. Ottaessa kokemukset ja niiden merkitykset aktiiviseen tarkasteluun, ymmärrys itsestä avautuu uudella tavalla. Lindeberg esittää, että opettajankoulutuslaitos voisi suunnitella ja toteuttaa opintojakson, jossa osallistujat opiskelisivat laulamista ja lasten laulamisen opettamista. Kyseisellä opintojaksolla ei niinkään korostettaisi ääntä tai laulamisen taitoa vaan laulajan myönteistä käsitystä itsestään. (Lindeberg 2005, 149–150.)

3.2.2 Kehittyvä laulaja

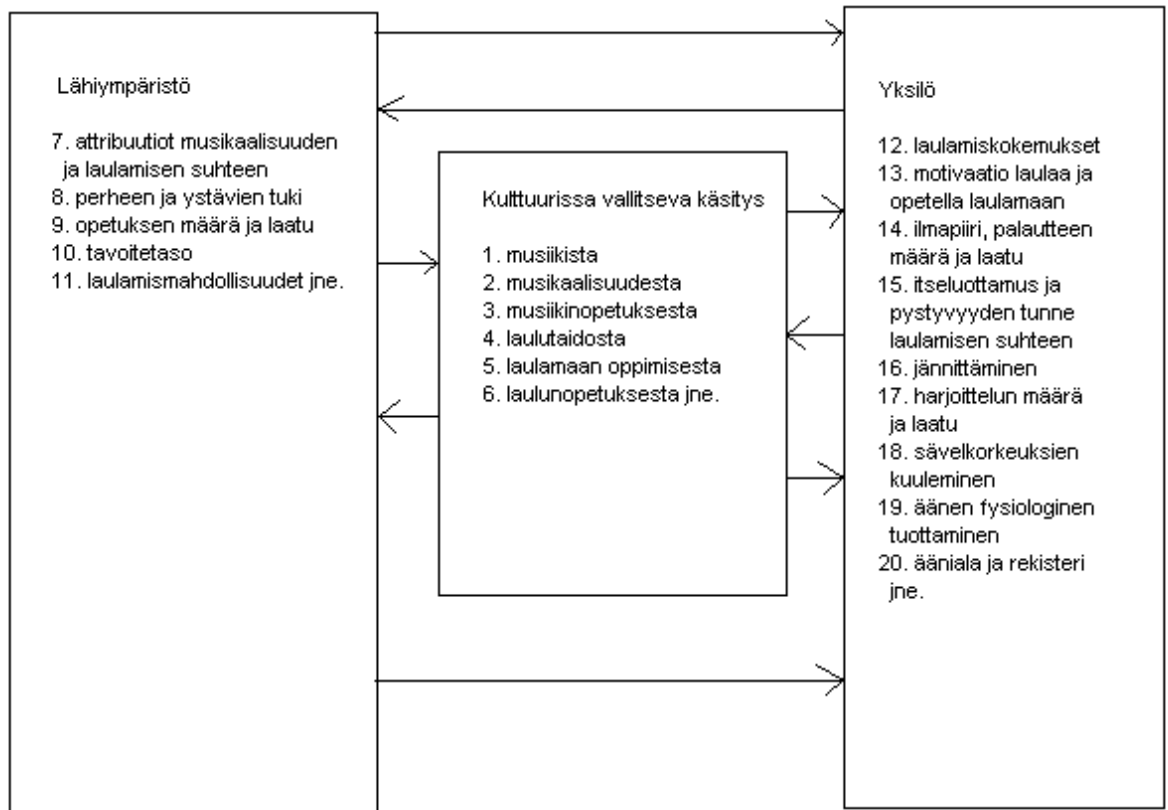
Numminen (2005, 237) esittelee väitöskirjassaan kaksi laulamisen mahdollista maailmaa; esteettisen musiikkikasvatuksen maailman ja esteettis-absoluuttisen musiikkimaailman. Esteettisen musiikkikasvatuksen maailmassa laulutaito määritellään ominaisuudeksi, jota ihmisellä joko on tai ei ole. Musikaalisuutta pidetään synnynnäisenä ominaisuutena, jonka vain harvat omaavat. Tämän absoluuttisen uskomuksen mukaan musikaalisuuden osoitus ovat hyvä sävelkorva ja hyvä laulutaito, kun taas epämusikaalisuutta osoittavat huono sävelkorva ja huono laulutaito. Ei ole järkevää yrittää opettaa laulutaitoa niille, jotka eivät pysy nuotissa, sillä laulutaitoa ei voi kehittää. (Numminen 2005, 237–238.)

Esteettisen musiikkimaailman vastakohtassa eli esteettis-absoluuttisessa musiikkimaailmassa laulutaidottomuutta ei ole olemassa. Siinä ei puhuta laulutaidottomista vaan kehittyvistä laulajista. (Numminen 2005, 238.)

Miksi sitten pitäisi osata laulaa nuotilleen? Laulaminen on kulttuurinen ja yhteisöllinen ilmiö. Laulaminen muiden kanssa on yleensä tyydyttävämpää, jos lauletaan nuottien mukaan, sillä laulun olemus kiteytyy sanojen lisäksi juuri melodian kulkuun. Myös yksin laulettaessa oma laulaminen on tyydyttävämpää jos kokee laulavansa suurin piirtein nuotilleen. (Numminen 2005, 239.)

3.2.3 Laulutaidon ulottuvuudet

Numminen on laatinut väitöskirjaansa kuvion laulutaidon ulottuvuuksista. Kuviossa on 20 ulottuvuutta, ja numerointi alkaa makrotasolta kulttuurista ja päättyy mikrotasolle yksilön lauluäänen fysiologisiin tekijöihin. Parhaimmassa tapauksessa yksilön kannalta mallin kaikki 20 ulottuvuutta ovat positiivisesti latautuneita, mutta mitä enemmän hänellä on kielteisesti latautuneista ulottuvuuksia, sitä epävarmempi laulaja hän on ja yksilön myönteinen laulusuhde käy sitä heikommaksi. Kuvio viestittääkin, että käsitykset laulutaidosta ja - taidottomuudesta määräytyvät kulttuurisessa kontekstissa. Laulutaitoa voi kehittää läpi koko elämän. (Numminen 2005, 239-240.)

KUVIO 2. Laulutaidon ulottuvuudet (Numminen 2005, 240).

Nummisen kuvion ulottuvuudet 1-6 ovat kulttuurissa vallitseva käsitys musiikista, musikaalisuudesta, musiikinopetuksesta, laulutaidosta, laulamaan oppimisesta ja laulunopetuksesta jne. Ihminen voi saavuttaa hyvän laulusuhteen, jos jo koulussa oma musiikinopettaja pitää musikaalisuutta suhteellisenä ilmiönä

ja näkee laulutaidon ja laulamaan oppimisen kehityksellisen jatkumon näkökulmasta ja laulunopetuksen käytännöllisessä viitekehyksessä. Opettaja huomaa laulamiso ongelmien syyksi vaikkapa vähäisen harjoittelun ja sopivan palautteen puuttumisen. Lisäksi hyvän laulusuhteen taustalla ovat perheen ja ystävien laulamaan kannustaminen sekä opettajan opastus, joka helpottaa muun muassa äänialan laajentamisessa. Näiden positiivisesti latautuneiden ulottuvuuksien avulla laulamisen harjoittelu tulee mieluisammaksi, lauluääni harjaantuu ja itseluottamus laulamisen suhteen pysyy hyvänä. (Numminen 2005, 241.)

Nummisen mallin ulottuvuudet 7-11 koskevat lähiympäristöä: attribuutiot musikaalisuuden ja laulamisen suhteen, perheen ja ystävien tuki, opetuksen määrä ja laatu, tavoitetaso ja laulamistilaisuudet jne. Yksilön omiin käsityksiin vaikuttaa se, miten lähiympäristö, opettajat, perhe ja ystävät arvostavat laulutaitoa. Oppimistulokset ovat parempia myös, jos henkilö saa opastusta ja rohkaisua laulamiseensa. Tavoitetaso on pidettävä korkeammalla kuin jo saavutettu taso. Lapsen todellinen kehitystaso ei kerro lapsen mahdollisista kehitysmahdollisuuksista. Lapsen sisäisiä kehitysprosesseja käynnistääkin aikuisen tuki lapsen senhetkiseen osaamistasoon nähden liian vaativassa tehtävässä. Kuitenkin jo liian vaikeat tehtävät lannistavat epävarmaa laulajaa, joten oppimisen ja pystyvyydentunteen kannalta on tärkeää, että tavoitetaso on sopiva. Epävarmat laulajat tarvitsevat lisäksi laulamistilanteita, joissa heitä ei aseteta noloon tilanteeseen eikä kommentoida lannistavalla tavalla. (Numminen 2005, 242-243.)

Nummisen malliin kuuluu lisäksi laulutaidon ja -taidottomuuden tarkastelu yksilön kannalta. Ulottuvuudet 12-20 ovat laulamiskokemukset, motivaatio laulaa ja opetella laulamaan, ilmapiiri, palautteen määrä ja laatu, itseluottamus ja pystyvyyden tunne laulamisen suhteen, jännittäminen, harjoittelun määrä ja laatu, sävelkorkeuksien kuuleminen, äänen fysiologinen tuottaminen sekä ääniala ja rekisterit ja niin edelleen. Lauluhaluilla ihmisillä tavoitteet liittyvät itsetuntemukseen, itseluottamukseen ja itseilmaisuuksiin, ammatillisiin tarpeisiin ja laulamiseen yhdessäolon muotona. Laulaminen tarjoaa siis kanavan itsen ilmaisulle, yhteisöllisiin kokemuksiin ja antaa energiaa. Laulun opiskelutilanteessa hyvä ja luottamuksellinen ilmapiiri on onnistumisen ja oppimisen edellytys.

Laulutarkkuuden kehittämiseksi tarkka palaute jossain harjoittelun vaiheessa on välttämätöntä. Kuitenkin pelkkä tarkka palaute ilman tukevaa opiskeluilmapiiriä voi olla haitallista. Jos laulamiseen liittyy nolouden ja häpeän tunteita, se saa kehossa aikaan jännittymisreaktioita, jotka vähentävät pystyvyydentunnetta. Laulamisen jännittämistä voi kuitenkin vähentää ja saada sitä hallittavammaksi laulamisrohkeuden kasvamisen ja erilaisten rentoutus- ja aktivaatioharjoitusten myötä. Yksilön laulutaidon kehittymiseen olennaisena osana vaikuttaa tietenkin myös harjoittelu, eli laulamaan opitaan laulamalla. Laulamalla voi kehittää myös sävelkorkeuksien havaitsemiskykyä. Matala ja kapea ääniala ja kyvyttömyys siirtyä päärekisterin puolelle johtuu usein siitä, että lauluääntä on käytetty vähän ja arasti. Äänentuottomekanismia voidaan pitää toimintakunnossa ja kehittää laulamalla ja harjoittelemalla mahdollisimman laajalla äänialalla. (Numminen 2005, 243-246.)

Jokaisella tulisi olla mahdollisuus ilmentää ja toteuttaa hyvää laulusuhdettaan oman laulamisen avulla. Hyvä laulusuhde yksilöllä on silloin, kun hänellä on myönteinen käsitys omasta äänestään. Hän laulaa ja tietää voivansa myös kehittyä laulajana. (Numminen 2005, 246.)

4 LAULUNOPETUS OPETUSSUUNNITELMISSA

4.1 Laulu perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004, 232) antavat musiikinopetukselle tietyt raamit. Musiikinopetuksen tehtäväksi on kirjattu auttaa oppilasta löytämään musiikillisia kiinnostuksen kohteita, rohkaista oppilasta musiikilliseen toimintaan ja antaa siihen ilmaisuvälineitä, tukea oppilaan kokonaisvaltaista kasvua sekä antaa oppilaille ymmärrys siitä, että musiikki on aika- ja tilannesidonnaista. Musiikin ymmärtämisen ja käsitteellistämisen pohjana ovat musisoinnin ja musiikin kuuntelun kautta saadut merkitykselliset kokemukset. Musiikinopetuksen tavoitteena onkin rakentaa arvostavaa ja uteliasta suhtautumista erilaisiin musiikkeihin ja näin olla mukana musiikillisen identiteetin muodostumisprosessissa. Musiikillisia taitoja kehitetään pitkäjänteisellä harjoittelulla ja yhdessä musisoimalla, joka kehittää oppilaan sosiaalisia taitoja sekä taidollisen ja kulttuurisen erilaisuuden hyväksymistä ja arvostamista. Musiikin integrointi muihin oppiaineisiin auttaa oppilaan kokonaisvaltaista kehittymistä ja merkittävää on myös teknologian ja median hyödyntäminen opetuksessa. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 232.)

Laulamiseen liittyviä asioita perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 1-4 vuosiluokkien kohdalla ovat seikat, että oppilas oppisi käyttämään luontevasti omaa ääntään ja ilmaisemaan itseään laulaen. Sisältöjen kohdalla mainitaan erilaiset äänenkäytön harjoitukset, laululeikit sekä lauluohjelmiston ja moniäänisyyteen valmentava harjoittelemine. 5-9 vuosiluokkien opetussuunnitelmien sisältökuvauksissa mainitaan äänenkäyttöä ja ääni-ilmaisua kehittävät harjoitukset, sekä eri tyyliä ja lajeja edustavaa yksi- ja moniäänisen ohjelmiston harjoittamista. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 232-234.)

Musiikinopettajan työ määräytyy siis näistä yleisistä tavoitteista, jotka mahdollistavat suuren liikkumavapauden musiikinopettajalle. Koulujen opettamaa pirstaletietoutta ja liiallista oppikirjasidonnaisuutta on usein kritisoitu, mutta musiikinopetuksessa ongelma ei ole niin kärjistynyt kuin monessa muussa oppiaineessa. Musiikin tunnilla opettaja voi itse vaikuttaa opetuksen toteutukseen ja sisältöihin, joten kirjoitetut ja toteutuneet opetussuunnitelmat voivat poiketa paljonkin toisistaan. (Ruismäki 1991, 16-17.) Ruismäki (1991, 16-17) on esittänyt väitöskirjassaan piirteitä, jotka ovat ominaisia musiikinopetukselle:

- Musiikki on oppiaine, johon liittyy vahvoja emotionaalisia kytkentöjä.
- Emotionaalisten asioiden käsittely ei ole yhtä suoraviivaista kuin loogisuuteen ja tietoon perustuva tiedon välittäminen.
- Populaarimusiikin nopea vaihtuvuus asettaa opettajalle erityisvaatimuksia.
- Musiikki on oppiaine, johon liittyy erilaisia mielipiteitä ja arvostuksia.
- Musiikin tuottamiseen tarvitaan sopivaa välineistöä.
- Parhaimmillaan oppiaine saattaa tarjota oppilaille koulun ulkopuolellakin tapahtuvan harrastuksen.

Näistä edellä mainituista Ruismäen musiikinopetuksen piirteistä laulamiseen vahvasti liittyviä аспектеja ovat sen emotionaaliset kytkennät sekä populaarimusiikin nopea vaihtuvuus. Musiikinopettajan on tunnettava oppilaan sen hetkistä maailmankuvaa ja käsiteltävä myös niitä musiikinlajeja, joita oppilaat kulloisinakin ajankohtina kohtaavat. Myöhemmin tulen puhumaan enemmän asiasta, joka puhututti kaikkia haastattelemiani ihmisiä; klassisen ja populaarityylisen laulamisen opettamisen ristiriidat.

4.2 Laulun opetussuunnitelma Jyväskylän yliopistossa musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa

Tarkastelin Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen koulutusohjelman opinto-oppaita vuodesta 1996 nykyiseen saakka. Kiinnitin huomiota laulun kurssikuvauksiin eli laulutuntien määrään ja sisältöihin.

Vuosien 1996-1998 ja 1998-2000 humanistisen tiedekunnan opinto-oppaissa lauluopetuksen määrä ja sisältökuvaukset ovat samat. Näiden

opetussuunnitelmien mukaisesti laulua on ollut ensimmäisen tai toisen opintovuoden aikana kaksi opintoviikkoa Laulu 1 –kurssin puitteissa ja kurssikuvauksen mukaisesti siellä on harjoiteltu opetustyössä tarvittavien valmiuksien omaksumista sekä valmiuksia ohjelmiston harjoittamiseen ja käyttämiseen opetustyössä. Toiselle tai kolmannelle opiskeluvuodelle suositeltu Laulu 2 -kurssi on ollut määrältään neljä opintoviikkoa ja sen kurssikuvaus on sama kuin aiemmassa Laulu 1 -kurssissa. (Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1996–1998, 208 ja 213–214, Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1998–2000, 207, 213 ja 215.)

Vuosien 2000–2002 ja 2002–2004 opinto-oppaissa laulutuntien määrä yhteensä on pysynyt opintoviikoissa samana, mutta niissä jaottelu on hieman muuttunut. Ensimmäiselle opiskeluvuodelle suositeltu Laulu 1 on kutistettu yhteen opintoviikkoon, mutta toiselle ja kolmannelle opiskeluvuodelle sijoittuva Laulu 2 on määrältään viiden opintoviikon kokonaisuus. Kurssikuvaukset Laulu 1 –kurssin kohdalla ovat näidenkin vuosien opinto-oppaissa samat kuin vuosien 1996–2000, mutta Laulu 2 –kurssikuvauksessa on mainittu vuosien 2000–2002 kohdalla toisen opetusvuoden ajalle yhtyelaulua ja kolmannelle opetusvuodelle ohjelmistoseminaari ja mahdollisuuksien mukaan myös pop-/jazz-laulua. Vuosien 2002–2004 opinto-oppaissa mainitaan myöskin yhtyelaulu sekä kolmannen opetusvuoden kohdalle ohjelmistoseminaarin lisäksi mikrofoni laulun kurssi, joka toteutetaan yhtyesoitto ja improvisointi 1 –opintojakson yhteydessä. Lisäksi kumpaankin opinto-oppaaseen on listattu kirjallisuusehdotuksia, joita laulutunneilla voisi käyttää. Laulu 1 –kurssin kohdalle on lueteltu muun muassa äänenkäytön oppaita sekä suurimmaksi osaksi klassiseen musiikkiin perustuvia lauluoppaita ja –kirjoja. Laulu 2 –kurssin kirjallisuuslistaan on taas puolestaan kerätty kevyen musiikin ohjelmistoa, muun muassa populaari- ja musikaalimusiikkia. (Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2000–2002, 182–183 ja 191–194, Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2002–2004, 164–165, 175 ja 178.)

Uusimmista musiikkikasvatuksen aineopintojen ja syventävien opintojen sisältökuvauksista (2007) pääsee tutustumaan tämän hetkiseen lauluopetuksen määrään. Siellä Laulu 1 on edelleen kahden opintopisteen eli yhden opintoviikon laajuinen kurssi ja instrumenttiopintojen kuvauksessa mainitaan laulun ja

äänenkäytön perusteiden hallinta opetustyön näkökulmasta. Nykyisen opintooppaan mukaisesti Laulu 1 –kurssin lisäksi opiskelijat käyvät vielä puolentoista opintoviikon eli kolmen opintopisteen laajuisen Laulu 2 –kurssin sekä kahden opintoviikon eli neljän opintopisteen laajuisen laulututkinnon. Kurssin sisältökuvaus kertoo tarkemmin, että Laulu 2 keskittyy laulun ja äänenkäytön hallintaan opetustyön näkökulmasta sekä eri laulutyylien ja aikakausien ohjelmiston tuntemukseen. (Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen opetussuunnitelma 2007, 6-7.)

Vertaillen näitä edellä mainittuja opinto-oppaita ja varsinkin niiden laulunopetuksen määrää on huomattavissa, että viimeisimmässä opetussuunnitelmassa laulunopetuksen määrää on vähennetty. Aikaisemmissa opinto-oppaissa laulunopetuksen määrä on ollut yhteensä kuusi opintoviikkoa kun nykyään se on yhteensä 4,5 opintoviikkoa. Laulutuntien sisältökuvauksiin liittyen ihmettelen sitä, miksi uusimmasta opinto-oppaasta on poistettu laulunopetuksen kohdasta asiat, jotka viittasivat muun muassa pop-/jazz-lauluun ja mikrofonilaulukurssiin, sillä juuri niille opiskelijoilta löytyisi varmasti kysyntää. Tähän asiaan palaan tulos- ja pohdintaosioissani.

Musiikkikasvatuksen laulun opetussuunnitelmissa mainittu opetustyössä tarvittavien valmiuksien kehittäminen pitää sisällään paljon asioita ja tärkeitä elementtejä, joihin tulevan musiikinopettajan olisi tärkeää jo opiskeluaikana kiinnittää huomiota. Yksi hyvin merkittävä opetustyössä tarvittava valmius on työssä jaksamiseen perehtyminen. Työssä jaksamisen pohjana on hyvä ääniergonomia, josta mainitsinkin jo aiemmin laulamisen lähtökohdat – kappaleessa.

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimustehtävät

Tutkimustehtävänäni on ollut tarkoitus ottaa selvää siitä, vastaako Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen laulunopetus opiskelijoiden odotuksia ja tarpeita sekä vastaako se myös työelämän haasteisiin. Tutkimuksessani olen halunnut nostaa esiin muun muassa itseäni mietityttäneitä seikkoja, kuten laulutuntien määrä ja laulettavan ohjelmiston kattavuus, mutta olen sukeltanut myös pintaa syvemmälle ja tutkinut laulutunteihin vaikuttavia muita tekijöitä, kuten opiskelijan omia asenteita ja tavoitteita, laulutunnilla vallitsevan ilmapiirin merkitystä sekä laulunopettajan pedagogista taitoa sekä sen taidon eteenpäin välittämistä.

5.2 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Tutkimukseni on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen haastattelututkimus, jonka kohteena ovat neljä Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen laulunopiskelijaa sekä neljä jo musiikinopettajan työssä toimivaa opettajaa, joista kolme on valmistunut ja joista yksi ei ole vielä valmistunut Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen linjalta.

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2004, 152) mukaan laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2004, 155) mukaan laadullisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat seuraavat; siinä ihmistä käytetään tiedon keruun instrumenttina, sillä ihminen on riittävän joustava sopeutumaan vaihteleviin tilanteisiin, siinä kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti

satunnaisen otoksen sijaan ja lopuksi siinä tapaukset käsitellään ja tulkitaan ainutlaatuisina. Eskola ja Suonranta (1999, 14-15) puolestaan ehdottavat laadullisen tutkimuksen tunnusmerkeiksi muun muassa aineistonkeruumenetelmää, tutkittavien näkökulman painotusta sekä harkinnanvaraista otantaa. Laadullinen tutkimus ei pyri etsimään keskinäisiä yhteyksiä tai tilastollisia säännönmukaisuuksia tutkittavasta ilmiöstä, vaan se pyrkii tutkimuskohteen ymmärtämiseen (Eskola ja Suonranta 1999, 61).

Halusin saada tutkimukseeni parhaillaan opiskelevien opiskelijoiden pohdintoja sekä jo työelämään siirtyneiden näkemyksiä asioista, jotta saisin ikään kuin vertausnäkökulmaa näiden kahden ryhmän välille sekä halusin selvittää olivatko laulutunnit edesauttaneet musiikinopettajia työssään vai olisivatko he tarvinneet lisää opastusta joissakin asioissa. Haastateltavien valinnassa oli selvää, että kaikki haastateltavat ovat tai olivat olleet Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen opiskelijoita. Lisäksi haastateltavien joukossa tuli olla moninaisuutta siten, että haastateltavat edustivat melko tasaisesti kumpaakin sukupuolta sekä varsinkin jo työelämään siirtyneiden haastateltavien halusin jakaantuvan tasaisesti siten, että heistä osa oli ollut vähemmän ja osa pidemmän aikaa työelämässä.

Ennen kuin ryhdyin tutkimuksen tekemiseen, omasin vahvat mielipiteet tutkittavasta asiasta, joka osaltaan juuri ajoikin minut juuri tämän aiheen pariin. Laulaminen on ollut aina minulle tärkeää ja siksi aihe on läheinen. Rakkauteni laulamiseen, sekä edessä häämöttävä valmistuminen ja tuleva työelämään siirtyminen ovat olleet osatekijöitä siihen, miksi olen halunnut tutkia musiikkikasvatuksen laulunopetusta ja -opintoja. Roolini tutkijana on kuitenkin tehnyt minusta aiheen parissa avarakatseisemman, ja tutkimuksen edetessä olen oppinut näkemään asiat muutenkin kuin mustavalkoisena.

Tutkimusaineistoa keräsin keväällä 2008, jolloin tammikuusta kesäkuuhun välisellä ajalla sain kokoon kaikki haastattelut. Haastattelut tapahtuivat pääosin Jyväskylässä, mutta muutama myös muilla paikkakunnilla haastateltavasta riippuen. Nauhoitin kaikki haastattelut, joiden mukaan tein litterointityöt syksyllä 2008.

Tutkimuksen luotettavuus on haastateltavien määrän perusteella hyvä, sillä laadullisen tutkimuksen tekemiseen olisi riittänyt pienempikin haastateltavien joukko. Lisäksi haastateltavien kommentit olivat kaikissa haastatteluissa samansuuntaisia pieniä eroja lukuun ottamatta. Tutkittavan ilmiön kannalta aineiston kattavuus on mielestäni riittävän monipuolinen ja joka ottaa huomioon tasapuolisesti musiikkikasvatuksen laulunopiskelun sekä hyvät että huonot puolet. Lisäksi olen ottanut luotettavuus -kriteerin tarkasti huomioon jokaisessa haastattelutilanteessa siten, että en ole johdattanut haastatteluja tiettyyn suuntaan, vaan yrittänyt toimia haastattelijan roolissa mahdollisimman neutraalisti ja puolueettomasti. Laadulliselle tutkimukselle luonteenomaista on kuitenkin se, että tutkija ei voi täysin sanoutua irti omista arvolähtökohdistaan.

Tutkijana minun on tiedostettava ja tunnustettava oma subjektiivisuuteni, aikaisemmat tietoni ja odotukseni sekä hyväksyttävä, että ne tulevat vaikuttamaan aineiston hankintaan ja päätöksentekoon. (Ahonen 1995, 122.)

5.3 Haastateltavat

Haastattelin siis kahdeksaa henkilöä; neljää musiikkikasvatuksen opiskelijaa sekä neljää jo työelämään siirtynyttä entistä musiikkikasvatuksen opiskelijaa. Käyn läpi seuraavaksi haastateltavat, joista ensin vielä opiskeluvaiheessa olevat tulevat musiikkikasvattajat.

Kutsun ensimmäistä haastateltavaani Annaksi. Anna on toisen vuosikurssin musiikkikasvatusopiskelija, joka oli käynyt jo useita vuosia laulutunneilla ennen opiskelujen aloitusta. Lukion ja yliopisto-opiskelunsa välissä hän kerkesi viettää vuoden musiikkiopistossa.

Toista haastateltavaani kutsun nimellä Arto. Hän on myös toisen vuosikurssin musiikkikasvatusopiskelija ja ennen opiskelujen alkua hän oli ehtinyt harrastaa laulua jo kuusi vuotta, mutta ei ollut kuitenkaan käynyt kertaakaan aiemmin laulutunneilla. Arto on laulanut jo useita vuosia harrastelijapohjaisissa bändeissä ja

myös hän kävi lukion jälkeen vuoden musiikkiopistoa ennen musiikkikasvatusopintojaan.

Kolmantena haastateltavana nostan esiin Ailan, joka on kolmannen vuosikurssin opiskelija ja tekee yliopisto-opiskelujen ohella myös musiikkipedagogin ammattikorkeakoulututkintoa pop-/jazz-puolella. Aila on käynyt myös laulutunneilla vuoden ennen musiikkikasvatuksen pääsykokeita ja näin valmistanut itseään kyseiseen koitokseen. Hän aloitti opiskelut musiikin laitoksella suoraan lukion jälkeen.

Viimeistä opiskelijahaastateltavaa kutsun nimellä Assi. Assi on toisen vuosikurssin musiikkikasvatusopiskelija, joka on käynyt lukion jälkeen vuoden musiikkiopistoa ennen musiikkikasvatusopintojensa alkua, jossa hän sai muun muassa opetusta pop-/jazz-lauluun.

Työelämään siirtyneistä haastateltavista ensimmäistä kutsun nimellä Harri. Harri on valmistunut musiikinopettajaksi vuonna 2006 ja hän on ehtinyt toimia musiikinopettajana opintojensa jälkeen kaksi vuotta. Tällä hetkellä hän on päätoiminen tuntiopettaja ja hänen työnkuvaansa kuuluu myös musiikkikasvattajaopiskelijoiden opetusharjoittelun ohjaus. Ennen musiikkikasvatuksen opintoja Harri ei ollut juurikaan käynyt laulutunneilla, mutta laulanut itsekseen ja hetken aikaa kuorossa. Yliopisto-opiskelujen ohessa hän opiskeli myös konservatoriossa muusikkolinjalla pääaineenaan popjazz-laulu, joten on sitä kautta suorittanut laulusta enemmänkin opintoja.

Toisena jo musiikinopettajana vaikuttavaa haastateltavaa kutsun nimellä Hanna. Hanna on valmistunut musiikinopettajaksi vuonna 1993, mutta aloittanut työskentelyn nykyisessä työpaikassaan jo vuonna 1991. Ennen musiikkikasvatuksen opintojen alkua Hanna kävi vuoden musiikkiopistoa ja aloitti siellä laulutunneilla käymisen.

Kolmatta työelämään siirtynyttä haastateltavaani kutsun Heiniksi. Heini on valmistunut musiikinopettajaksi vuonna 2004 ja saanut heti samana vuonna nykyisen yläasteen ja lukion musiikinlehtorin virkansa. Ennen musiikkikasvatuksen

opintojaan Heini ei ollut käynyt laulutunneilla, mutta oli ollut mukana kuoroissa aina kolmannelta luokalta lukioon saakka.

Viimeistä haastateltavaani kutsun nimellä Henri. Henri on muutamia opintopisteitä ja gradua vaille valmis musiikinopettaja, mutta on tehnyt lyhyempiä ja pidempiä musiikinopettajan viransijaisuuksia vuodesta 2003 lähtien. Viimeisimmässä tuntiopettajan työssään hän on opettanut musiikkia kahden eri lukion puolella. Ennen musiikkikasvatusopintojaan Henri oli laulanut paljon kuoroissa ja lukion jälkeen hän kävi kaksi vuotta laulutunneilla pedagogiikkaoppilana. Yliopisto-opiskelujen ohessa Henri lauloi ammattikorkeakoulun kamarikuorossa ja kävi samaan aikaan laulutunneilla viisi vuotta konservatorion laulutunneilla suorittaen ykköskurssin klassisesta laulusta. Henri on laulanut kahdeksan vuotta myös tunnetussa mieskuorossa, jossa hän on edelleenkin mukana.

6 TULOKSET

Ennen varsinaisten haastattelujen tekemistä teemoittelin haastattelukysymykset isompiin kategorioihin, joihin kuului laulutuntien aloittaminen musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa, laulettava ohjelmisto, laulutekniikka, laulun pedagogiikka, laulutunneilla vallitseva ilmapiiri, ryhmämusisointi, laulun asema ja siihen vaikuttavat tekijät sekä laulutuntien suhde työelämään. Haastattelujen jälkeen kootessani materiaalia huomasin, että sieltä nousi esille edellisten teemojen lisäksi vielä seuraavat aiheet jotka ansaitsevat oman kategoriansa; laulutuntien määrä, laulamiseen tarkoitettut harjoitustilat, äänenhuolto, muut asiat, jotka ovat vahvasti vaikuttaneet laulamiseen sekä kehitysideoita, joita haastateltavat nostivat esiin. Näitä edellä mainittuja palasia lähdän seuraavaksi purkamaan kohta kohdalta.

6.1 Laulutunnit

6.1.1 Laulutuntien aloittaminen musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa

Haastateltavien toiveet ja odotukset ennen musiikkikasvatuksen laulunopintojen alkua olivat kaikilla hyvin positiiviset ja toiveikkaat, eikä heillä myöskään ollut mitään jännityksiä muutamaa haastateltavaa lukuun ottamatta. Ailaa jännitti etukäteen uuden opettajan kohtaaminen ja se, miten heidän yhteistyönsä alkaisi sujua. Hanna kertoi jännittäneensä tulevia sooloesityksiä, mutta ei muuta ja Heinin mielessä pyöri jo tuleva tutkinto.

”Tuli kuultua jotain viikkoja ennen laulutuntien alkua vanhoilta opiskelijoilta että on mukavia laulunopettajia ja hyvä meininki muutenkin.” (Arto)

”Se oli niin iso se elämänmuutos että siinä oli niin suuret odotukset kaikesta, mutta ei mitään konkreettista kuitenkaan.” (Aila)

Kaikilla oli omat tavoitteensa laulutuntien suhteen:

- Kehittyä ja rohkaistua äänenkäyttäjänä
- Kehittää hengitystekniikkaa ja äänenmuodostusta
- Saada apua puheammatissa toimimiseen
- Laajentaa äänialaa
- Ohjeistusta siihen, miten tulevia oppilaita voisi ohjata laulamisesa
- Klassisen äänenmuodostuksen kehittäminen ja siitä eväiden ottaminen kevyen puolelle
- Kehittää kevyen laulun tekniikkaa
- Saada laulututkinto hyvin tehtyä

6.1.2 Laulettava ohjelmisto

Haastateltavat kertoivat laulaneensa laulutunneilla Vaccaita, antiikin aarioita, liedejä ja suomalaisia teoksia, eli heidän mielestään klassista perusohjelmistoa. Itse laulututkinto-ohjelmassa on lisäksi yksi vapaavalintainen kappale, mutta sen lisäksi haastateltavien mielestä ei ole ollut mahdollista laulaa tunneilla kevyempää ohjelmistoa. Kaikki haastateltavani olivat sitä mieltä, että kevyempää laulua oli ollut aivan liian vähän tai ei laisinkaan ja toivoivat musiikkikasvatuksen opintoihin enemmän kevyttä laulua ja kevyttä ohjelmistoa. Tämä nousikin haastatteluissa hyvin keskeiseksi teemaksi.

”Jos jotain pitäis lisätä niin enemmän sitä popjazz-puolta... mut se vaan vaatis eri opettajat, koska nykyiset eivät hallitse sitä puolta niin hyvin kun ovat läpeensä klassisia laulunopettajia.” (Arto)

Klassisen ohjelmiston puolesta haastateltavat olivat sitä mieltä, että se oli kattavaa ja auttoi kehittämään äänenmuodostusta, joka on hyvin merkittävässä asemassa musiikinopettajan työssä. He kertoivat saaneensa vaikuttaa lauluvalintoihin esimerkiksi siten, että opettaja oli ehdottanut useampia kappaleita, joista opiskelija oli sitten saanut valita mieleisensä. Toki opiskelijat olisivat saaneet itsekkin tuoda tunneille omia ehdottamia kappaleita, mutta monen haastateltavan mielestä oli niin työlästä alkaa itse etsimään kappaleita, että tyytyivät opettajan valintoihin.

Klassisen ohjelmiston monipuolisuus oli haastateltaville riittävää, ainoastaan juuri kevyen musiikin puute oli ohjelmiston puolella ongelmallista. Perusteluja kevyen musiikin laulamiselle tuli seuraavanlaisia:

- Klassinen laulu tuskin antaa eväitä tavalliselle peruskoulun tai lukion oppilaalle
- Käytännössä koulujen musiikintunneilla käytetään pääsääntöisesti kevyttä laulua, klassinen musiikki ei koulumaailmaa kosketa
- Oppilaiden suhtautuminen klassiseen lauluun on vieraantunut entisestään
- Kevyt musiikki vastaisi paremmin tulevaisuuden työelämän haasteisiin
- Monipuolisempi lähtökohta työelämään
- Pianonsoiton puolellakin on pakollinen vapaa säestys –kurssi

Laulettavan ohjelmiston haasteellisuustaso vaikutti suurimmaksi osaksi haastateltavista sopivalle. He ovat luottaneet laulunopettajan ammattitaitoon ja ovat saaneet tarpeeksi haasteita, jotta edistystä tapahtuisi ja jotta motivaatiotasokin pysyisi korkealla. Assin ja Heinin mielestä ohjelmisto on ollut välillä liiankin haasteellista ja vaikeaa; jotkut kappaleet ovat esimerkiksi menneet heidän mielestään liian korkeista sävellajeista. Annan mielestä taas kappaleet voisivat välillä olla vaativampiakin, mutta hän syyttää siitä pääosin itseään, kun ei ole saanut aikaiseksi tuoda tunnille omia ohjelmistoehdotuksiaan.

”Oon ollu ihan motivoitunu ja ehkä sitä kautta oon kokenu sen haasteelliseksi.” (Arto)

”Mä luotin opettajan ammattitaitoon, se niitä valitsi että mitä milloinkin mennään.” (Hanna)

Laulettava ohjelmisto tähtää haastateltavien mielestä siihen, että:

- se antaa eväitä äänenkäyttöön
- se tarjoaa kokemusta eri tyyllilajeista klassisen musiikin sisällä
- se kehittää laulutekniikkaa
- se valmentaa tutkintoa varten
- se ohjaa omaan ilmaisuun ja tuo rohkeutta laulamiseen

Jos sen seikan laittaa hetkeksi sivuun, että lauluohjelmisto koostuu valtaosaksi klassisesta laulusta, haastateltavat olivat ohjelmistoon pääasiassa tyytyväisiä ja kokivat, että klassisen äänenmuodostuksen harjoittelu vie heitä eteenpäin

laulajina. Muutama haastateltava oli kuitenkin niin suivaantunut kevyen laulun puutteesta, että heidän mielestään kyseinen ohjelmisto tähtää ainoastaan tutkinnon tekemiseen.

6.1.3 Laulutekniikka

Assia lukuun ottamatta kaikki haastateltavat pitivät laulutekniikan harjoittelemista ja osaamista suuressa arvossa. Heidän mielestään oikea tekniikka on laulamiselle hyvä pohja, jonka päälle voi tehdä kaiken muun. Haastateltavat kehittyivät omasta mielestään teknisesti laulutunneilla; välillä kovempaa vauhtia ja pyrähdyksittäin, välillä rauhallisemmin. He olivat saaneet myös opettajiltaan samansuuntaista palautetta. Assin mielestä tekniikan harjoittaminen tunneilla oli välillä melkein päkkipullaa, eikä hän nähnyt klassisen laulutekniikan käyttöä koulumaailmassa ja opetustilanteissa hyvänä eikä realistisena asiana. Assin mielestä klassinen laulutekniikka on hänelle itselleen niin epävarmaa ja hankalaa, eikä laulutuntien vähäisyys auta asiaa ollenkaan.

”Oli instrumentti mikä tahansa niin teknisen osaamisen pitäis olla niin laajaa että se ei tuu sen luovuuden tielle.” (Arto)

”Nyt sitä sillee on oppinu vasta arvostamaan, että harjoittelemalla semmosen taidon hankkii tai sitä ylläpitää.” (Harri)

Listaan seuraavaksi asioita, millaisiin tekniikkaan liittyviin asioihin laulutunneilla on haastateltavien mukaan kiinnitetty huomiota:

- Perustekniikkaan; hengitykseen ja äänenmuodostukseen
- Linjakkuuteen ja kiinteäsointisuuteen
- Rentouteen
- Fraseeraukseen ja tekstintekemiseen; tulkintaan
- Palleatuen säätelyyn, ylipäättänsä tukeen ja ryhtiin
- Äänen sijoitteluun, esimerkiksi intervallihyppyihin
- Oman äänen hallintaan

Haastateltavat kertoivat, että laulutunnit etenivät yleensä samalla kaavalla, jossa tunnin alussa avattiin ensin ääntä ja jonka jälkeen siirryttiin kappaleiden harjoitteluun. Tämä järjestely oli kaikkien mielestä hyvä ja johdonmukainen.

Laulunopettajan ohjeet ja neuvot olivat hyvin ymmärrettävissä, mutta ei aina niin helposti tai nopeasti toteutettavissa. Aika usein opettajan antamat neuvot olivat olleet sellaisia, joita oli itsekin jo kerinnyt ajattelemaan, mutta ei sen kummemmin ollut osannut alkaa korjata asiaa.

Keskustelimme haastattelujen aikana myös siitä, mitä mieltä haastateltavat olivat siitä, onko väliä sillä, onko laulunopettaja samaa sukupuolta kuin opiskelija. Usean haastateltavien mielestä sillä on merkitystä, että opettaja pystyisi antamaan ääniesimerkit samasta äänirekisteristä kuin itse. Ailan ja Assin mielestä varsinkin laulutunteja aloittaessa olisi järkevää, että laulunopettaja olisi samaa sukupuolta kuin oppilas, johtuen pääasiassa äänirekisterikysymyksestä. Ailan mielestä laulutuntien alkutaipaleella on tärkeää muodostaa hyvä suhde opettajan ja oppilaan välille, ja Aila kokee sen helpommaksi samaa sukupuolta olevan opettajan kanssa. Hanna kertoi, että laulunopettajan sukupuolella on hyvin merkittävä rooli. Pohjautuen hänen omakohtaisiin kokemuksiin hänen mielestään laulunopettajan tulee olla lauluoppilaan kanssa samaa sukupuolta. Arto ja Harri tuumailivat, että on aivan sama onko laulunopettaja mies vai nainen, ja Heini ei osannut ottaa asiaan minkäänlaista kantaa.

”En ainakaan ihan ekaks opettajaks haluaisi miestä, koska äänialan ja rekisterin kanssa niin onhan se ihan eri asia miehellä ja naisella, että jos se opettaja antaa ääniesimerkkejä ja muuta niin helpompi se on naisopettajalta kuulla että miten se menee.” (Assi)

6.1.4 Laulun pedagogiikka

Kukaan haastateltavista ei muistanut saaneensa suoraa opastusta laulun pedagogiikassa. Arto ja Harri ajattelivat, että heillä on ollut mahdollisuus nähdä miten laulunopettaja työskentelee heidän itsensä kanssa ja siitä imeä vaikutteita ja mahdollisesti matkia samoja asioita itse opettaessa. Arto pohti myös sitä, että hänen mielestään on ollut hyvä keskittyä laulutunneilla vain siihen omaan tekemiseen ja oppimiseen, sillä siinäkin on jo tarpeeksi tekemistä. Muiden mielestä kaiken didaktiikan ja pedagogiikan puuttuminen laulunopetuksesta oli selvä puute, sillä

musiikkikasvattajan koulutuksessa kuitenkin tähdätään opettajuuteen, joten pedagogiset vinkit tulisivat tarpeeseen. Heini, Hanna ja Henri eivät vielä opiskeluaikanaan olleet kaivanneet pedagogista näkökulmaa laulunopetukseen, mutta nyt jälkeinpäin ja työelämään siirtyneinä he ovat huomanneet, kuinka tarpeellista olisi ollut oppia, kuinka tietoa jaetaan eteenkinpäin.

”Musta se tulee niinku siinä samalla, että kun ittelte oli tarkoitus saada tietynlainen ääni tai piti joku juttu tehdä, niin mietti vaikka mielikuvia että miten sen saa, niin ihan ne jäi tonne takaraivoon, että näin vois tämmöisiä vaihtoehtoja kokeilla muillakin.” (Harri)

”Mitä ois saanu olla lisää niin just sitä pedagogista puolta että miten mä jaan tätä tietoa eteenpäin ja just näissä laulunopetusjutuissa että mitenkä mä tämän jutun opettaisin, mihin ja minkälaisiin juttuihin kannattaa kiinnittää luokassa huomiota, että sitä ei oikeestaan ollukkaan.” (Henri)

Pedagogisten taitojen käyttöönottoa työelämässä toimiessa helpotti haastateltavien mielestä juuri oman laulunopettajan tarkkailu sekä esimerkiksi kuoronjohdossa, harjoituskuorossa sekä Musica-kuorossa toimiminen. Aila uskoi vahvasti omiin kykyihinsä ja siihen, että työelämän käytäntö opettaa hänelle ne opit, joita hän ei saa musiikkikasvatuksen lauluopinnoista.

6.1.5 Laulutunneilla vallitseva ilmapiiri

Kaikkien haastateltavien mielestä laulutuntien ilmapiiri oli ollut todella hyvä ja kannustava. Pyysin heitä kertomaan esimerkkejä siitä, millainen olisi ideaali ilmapiiri laulutunneilla:

- Turvallinen, luottavainen, kannustava
- Rento, siellä ei tarvitse jännittää
- Laulutunnille on mukava mennä, vaikka ei olisi harjoitellutkaan
- Miellyttävä
- Välitön
- Innostava

Ilmapiiri Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen koulutusohjelman laulutunneilla sai osakseen paljon positiivista palautetta ja sinne voi liittää myös kaikki yllä mainitsemani ideaalin laulutunti-ilmapiirin piirteet ainakin haastateltavieni mukaan.

Haastatteluista saamieni vastausten perusteella oppilas-opettaja henkilökemioiden merkitys laulunopetuksessa ja oppimismotivaatiossa on hyvin suuressa, ellei ratkaisevassakin asemassa. Kommunikointitaidot ja sopivien työtapojen löytäminen ovat laulunopettajalle välttämättömiä taitoja.

”Jos joutuu jännittämään kun menee laulutunneille ja pelkää jo valmiiks niin kyllähän siitä vähän innostus menee ja enpä jaksaa treenata.” (Harri)

Haastateltavien puhuessa laulutuntien ilmapiiristä nousi esille, että heistä useammalle laulutunnit toimivat rentouttavana hetkenä muun opiskelun ohessa ja että siellä on hauskaa. Varsinkin Annan, Arton, Harrin, Hannan, Heinin ja Henrin haastatteluista minulle välittyi tunne, että heille laulutunnit ovat olleet hyvin merkittävässä asemassa juuri laulunopettajan ansiosta, joka oli luonut tunneille välittömän ja rennon ilmapiirin.

”Jos mulla on huono päivä niin kyllä opettaja yleensä näkee sen, että nyt ei kannata hirveesti revitellä.” (Anna)

”Jos vaikka ei ääni kulje niin tehään vähä aikaa harjoituksia tai sitten aika voi mennä siihen että vaan jutellaan jostain asiasta.” (Arto)

”Tunneille oli ihana mennä.” (Heini)

6.1.6 Yhteismusisointi laulutunneilla

Kaikki haastateltavat totesivat, että laulutuntien puitteissa he ovat ottaneet osaa erilaisiin ryhmämatineoihin. Osalla näitä oli ollut enemmän, osalla vain yksi tai kaksi kertaa. Matineoihin liittyen laulutunneilla on ollut säästystoimintaa, esimerkiksi säästysparien muodossa.

Haastateltavat kertoivat, että matineoiden ja säästysparien lisäksi yhteismusisointia laulutuntien ohessa ei ole ollut. Muilta kursseilta sitä on tullut kuorojen ja bändien sekä omatoimisten lauluyhtyeiden merkeissä.

Haastateltavien mukaan yhteismusisointijuttuja olisi hyvä olla, mutta he eivät kokeneet sitä niin vahvana kehitystarpeena kuin muutamia muita asioita. Yhteismusisointimuodoista yhtyelaulu sai suurta kiinnostusta osakseen, mikäli siihen lohkeaisi enemmän opiskeluilta aikaa ja mahdollisesti pientä ohjausta laulunopettajilta.

”Yhteismusisointi kehittää tätä omaa muusikkoutta että on tullut tehtyä semmosta asiaa.”
(Harri)

6.1.7 Laulutuntien määrä

Laulettavan ohjelmiston lisäksi laulutuntien määrä –aihepiiri aiheutti runsaasti keskustelua. Jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että laulutunteja pitäisi nykyään olla enemmän.

Hannan opiskeluaikana hän oli saanut käydä laulutunneilla niin paljon kuin oli halunnut, vaikka se oli ollut vain sivuaine; ennen laulututkinnon tekemistä hän kävi laulutunneilla viisi vuotta ja sen jälkeen vielä huvikseen pari vuotta. Myös Heini ja Henri olivat saaneet opastusta lauluun opintojensa alkuvaiheessa hieman enemmän, mutta pian heidän opintojensa alun jälkeen laitoksella tapahtui uudistuksia, jolloin laulutuntien määrä väheni nykyiseen, eli yksityisopetusta puoli tuntia viikossa.

Kokosin haastatteluista yhteen perusteluja, miksi laulutunteja tulisi olla enemmän tai niiden pidempiä:

- Nykyisellään tunnin pituus on niin lyhyt, ettei siinä ehdi paljoa tekemään
- Ei jää aikaa kiinnittää tarpeeksi huomiota laulutekniikkaan
- Entisille opiskelijoille laulutunneista jäi hätäinen kuva
- Jo pelkästään äänenavauksiin menee paljon aikaa, jos ne tehdään kunnolla

”Mulla on ainakin ollu nyt sillei että moneen viikkoon ei oo niitä ollu kun on ollu kipeenä tai muuta, niin se puol tuntia on tosi lyhyt aika, että siinä kerkee just tulla sinne ja lähtee pois.”
(Anna)

”Just se laulutuntien vähäisyys vaikuttaa sitä tekniikan harjottamista tai että sen opettajan kanssa vois niinku enemmän sitä käydä läpi.” (Assi)

”Puolen tunnin laulutunti on ihan turha, siinä ei kerkee kyllä yhtään mitään, tai sit oppilaan pitää tehdä äänenavaus aikasemmin. Niillä äänenavausjutuilla taas just rakennetaan sitä äänen kehittämistä.” (Henri)

6.1.8 Laulamiseen tarkoitettut harjoitustilat

Hannan opiskeluaikana ei ollut ollut mitään ongelmia päästä harjoittelemaan koululle; silloin laulunopetus tapahtui konservatoriolla ja sieltä löytyi myös harjoitustiloja. Myös Harri, Heini ja Henri muistelivat, että heillä oli hyvät harjoittelumahdollisuudet Musicalla, mikäli niitä vain halusi käyttää. Parhaillaan opiskelemassa olevista haastateltavista Aila koki, että laulamiseen tarkoitettujen harjoittelupaikkojen tilanne on hyvä. Vaikuttaisiko tilanteeseen mahdollisesti se, että hän opiskelee myös ammattikorkeakoulun puolella, jolloin hän voi käyttää myös niitä tiloja hyväkseen? Jäin miettimään tätä, sillä Anna, Arto ja Assi puolestaan kokivat harjoittelupaikan löytämisen ongelmallisena.

”Ei oo enää välttämättä sellasta paikkaa, koska Musicallakaan ei oo enää oikein kun siellä on vaan tutkijoita niin siellä ei voi treenata ja Amkilla ei oo mitään treenitiloja.” (Anna)

”Onhan täällä varmaan jonkunlaiset harjoittelumahdollisuudet täällä koululla, mut en mä tiedä kuinka paljon ne on varattuja ja loppupeleissä ne on menny alaspäin kun niitä vähennetään koko ajan ja se on melko ikävää.” (Arto)

”Kun ei mun mielestä meillä oo mitään harjoitustiloja sillai, et kotona sitten.” (Assi)

6.1.9 Äänenhuolto

Jo laulutuntien tavoitteista puhuttaessa Arto mainitsi, että haluaisi niiden kautta apua puheammattissa toimimiseen. He ovatkin opettajansa kanssa tehneet rentouttavia harjoituksia ja puhuneet asioista, jotka vaikuttavat ääntä heikentävästi. Annan mukaan he ovat puhuneet laulunopettajansa kanssa siitä, miten opettajan työssä ollaan paljon äänen kanssa tekemisessä, mutta siitä, miten sitä voisi edistää, ei ole ollut puhetta. Ailan laulutunneilla äänenhuolto on ollut vahvasti mukana koko ajan, sillä hänellä on ollut ongelmia äänensä kanssa ja tarvinnut siihen apua. Assi ei

kokenut saaneensa opastusta tällä alueella, mutta jo työelämään siirtyneet haastateltavat muistelivat puhuneensa kyseisistä asioista laulunopettajansa kanssa.

”Kun se ääni on niin kaiken perusta, et sä et voi tehdä mitään ilman sitä, niin tavallaan ehkä laulutunneilla pitäis vielä enemmän käydä puhe-ergonomiaa ja kaikkee mitä siihen ääneen liittyy.” (Aila)

”Ei siihen erikoisesti keskitytty että tänään mietimmekin että miten voit työelämässä huoltaa ja ylläpitää ääntäsi, mut kyllä se ihan linkitettiin siihen.” (Harri)

6.2 Laulutuntien suhde työelämään

Haastateltavieni mukaan musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa saadaan opetusta lauluun seuraavien asioiden vuoksi:

- Se on osa musiikkikasvatuksen opetussuunnitelmaa ja musiikkikasvatuksen henkilökunta pitää sitä tärkeänä asiana
- Laulaminen on olennainen ja itsestään selväkin osa musiikinopettajan työssä
- Laulu on musiikkikasvattajan tärkein instrumentti
- Laulu on helpoin instrumentti, jolla voi osallistua luokkatilanteessa
- Oman laulajuuden löytäminen
- Oman muusikkouden kehittäminen
- Äänenhuolto; pärjää puhetilanteissa ja jaksaa laulaa pitkään
- Pystyy ohjaamaan oppilaitakin äänen löytymisessä ja kehittämisessä

Aiemmissa kappaleissa olenkin jo eritellyt asioita, jotka haastateltavien mielestä musiikkikasvatuksen koulutusohjelman lauluopetuksessa ovat toimivia sekä myös niitä asioita, jotka heidän mielestä tarvitsisi kehittämistä. Tämän teeman ohessa kysyin vielä haastateltavilta, että linkittyivätkö laulutunnit heidän mielestään työelämään ja useat vastaukset peilautuivat heidän haastatteluissaan jo aiemmin puhuttuihin asioihin. Kyseessä on kuitenkin tutkimukselleni hyvin keskeinen tema, joten muutamista toistoista huolimatta käyn seuraavaksi läpi haastateltavien pohdinnat tästä aiheesta.

Aila, Harri ja Arto olivat vahvasti sitä mieltä, että laulutunnit linkittyivät heidän mielestään tarpeeksi työelämään. Harrin mukaan laulutunnit antoivat konkreettisia

työkaluja ja kehittivät hänen omaa muusikkouttaan, jonka kautta niistä on ollut hyötyä hänen työelämässään. Aila kertoi, että hänen tapauksessaan hän on pystynyt sijaisuuksien myötä tuomaan laulutunneilla ne ongelmat joita hänellä on ollut ja kysymään niistä, mutta niiden opiskelijoiden puolesta, joilla ei ole kontaktia opiskeluaikana työelämään, Aila ei pysty vastaamaan.

”Nuo taidot mitä tuolla on tähän mennessä opittu niin on kyllä aika yleispäteviä että pystyy käyttä joka paikassa.” (Arto)

Anna ja Heini olivat sitä mieltä, että he ovat saaneet laulutunneista apua työelämään. Heini kiittää laulutunteja siitä, että on niiden kautta pystynyt kehittämään äänenkäyttöään, mutta kokee heikentävänä seikkana kevyen musiikin puutteen, sillä se on niin suuri osa musiikinopettajan työtä. Anna puolestaan peräänkuulutti enemmän pedagogista puolta laulunopintoihin.

Haastateltavista Assi, Hanna ja Henri olivat sitä mieltä, etteivät laulutunnit linkittyneet tarpeeksi työelämään. Assi oli pettynyt laulutuntien antiin kevyen musiikin puutteen vuoksi ja hän oli myös samaa mieltä Henrin kanssa siitä, että hänen taitonsa olisivat jääneet vähäisiksi ilman vahvaa kuorotoiminnassa mukana olemista.

”Me mentiin sitä klassista ohjelmistoo ja tähdättiin siihen tutkintoon. En mä miettiny siellä mitään kouluasioita.” (Hanna)

”Jos miettii että mullakin tulee 40 oppilasta laulamaan kuoroon plus kun bändissäkin pitää tietyllä tavalla opettaa sitä että miten lauletaan ja tulkitaan niin pelkillä Musican lauluopetuksilla ei ois välttämättä tullu mitään tai ois ollu tosi vaikeeta se työ.” (Henri)

6.3 Laulun asema ja siihen vaikuttavat tekijät

Arton mielestä ihmiset eivät laula nykyään enää niin paljon kuin ennen. Hän muistelee omia ala-asteen musiikintunteja, jolloin ne olivat suurimmaksi osaksi pelkkää laulua. Nykyään sen rinnalle on tullut paljon soittamista, joka sekään ei Arton mielestä ole huono asia.

”Kyllä kai se on kuitenkin semmonen instrumentti joka joka ihmiseltä löytyy ja sitä kannattaa huoltaa ja oppia käyttämään, se on kuitenkin suurimmalle osalle ihmisiä luontevin tapa ilmaista omaa musikaalisuuttaan.” (Arto)

”Onhan laulaminen ollut paljon merkittävämmässä asemassa aikasemmin, nyt se sinne asiapaljouteen ja soiton sekaan hukkuu.” (Heini)

Anna kokee, että tällä hetkellä taito- ja taideaineet ovat niin alasajettuja kun ne vain voivat olla, joten suunta on tästä vain ylöspäin kun musiikin asema tulee nousemaan ja korostumaan ikään kuin terapiana. Annan mukaan oppilaita tulisi rohkaista enemmän kouluissa laulamiseen. Arton ja Annan lisäksi kaikki muut paitsi Assi olivat sitä mieltä, että laulaminen kouluissa on vähentynyt huomattavasti siihen verrattuna, miten paljon sitä on ollut joskus aiemmin.

”Kyllähän se on harmi, että semmonen yhteislauluperinne katoaa ja laulaminen ajanviettopapana.” (Harri)

Kysyin haastatteluissa asioita, jotka vaikuttavat oppilaiden laulamiseen ja sain seuraavanlaisia vastauksia:

- Populaarikulttuuri
- Esillä olevat artistit ja bändit
- Median tarjonta; radiot, musiikkitelevisio
- Elinpiiri; kotiympäristö ja kaveripiiri
- Aiempi laulutausta
- Luokkatoverit, jotka innostavat esimerkiksi laulamaan reippaasti
- Opettajan kannustaminen
- Opettajan oma asenne laulamiseen

Ailan mielestä mediasta vaikutteensa antavat artistit ja bändit tuovat lapsille huonoja vaikutteita laulamiseen. Muut haastateltavat näkivät asialla kaksi puolta; toisaalta kaikki vaikutus, joka innostaa laulamaan on positiivista, mutta jos oppilaat alkavat matkimaan idoleidensa omaperäisiä laulutyylejä, se saattaa vaikuttaa huonolla tavalla. Arton mielestä kaikki musiikki on hyvää, kunhan se on riittävän monipuolista.

Voiko musiikinopettaja sitten vaikuttaa oppilaiden laulamiseen ja laulutottumuksiin? Entä voiko tähän seikkaan kiinnittää huomiota jo koulutuksessa? Näitä kysymyksiä

pohtivat myös haastattelemani opiskelijat ja opettajat. Anna pohti, että opettaja voi vaikuttaa oppilaiden laulamiseen olemalla kiinnostunut asiasta, tiedostamalla sen ja viemällä sitä eteenpäin. Hänen, kuin myös monen muunkin haastateltavan mielestä oppilaille tulee antaa virikkeitä myös muista musiikkityyleistä kuin pelkästään popmusiikin puolelta. Arto on Annan kanssa samoilla linjoilla ja hän puhuu siitä, miten hän haluaisi musiikinopettajana olla vaikuttamassa ihmisten musiikin kulutustottumuksiin ja laajentaa oppilaiden tietoisuutta siitä, että on olemassa muutakin musiikkia kuin mitä suurimmat radiokanavat soittavat. Harrin mielestä musiikinopettajalla on sitä paremmat mahdollisuudet parantaa laulun asemaa mitä pidempään hän toimii samassa koulussa. Silloin opettaja voi luoda koululle sellaisen laulamiskulttuurin kuin haluaa. Harri huomauttaa, että hän ei voi vaikuttaa siihen, mistä oppilaat imevät vaikutteita, mutta hän voi vaikuttaa siihen, miten oppilaat suhtautuvat musiikkiin, jota kuulevat mediasta. Henri puolestaan haluaa musiikinopettajana vaikuttaa oppilaiden laulutottumuksiin siten, että hän yrittää johdatella oppilaat siihen suuntaan, että ensin pitää oppia laulamisen perustekniikka ja vasta sitten voi alkaa tekemään mitä ikinä haluaakin, vaikka "kirkonpolttoöriinää tai klassista oopperalaulua".

Puhuttaessa siitä, miten jo musiikinopettajien koulutuksessa voisi kiinnittää huomiota laulun asemaan, olivat Aila ja Assi sitä mieltä, että siellä voitaisiin antaa opetusta kevyeen lauluun, jolloin saisi työkaluja huoltaa myös oppilaiden laulamista, sillä suurimmaksi osaksi se on tänä päivänä juuri kevyttä laulua. Hanna jäi pohtimaan sitä, miksi musiikinopettajan koulutuksessa ei anneta eväitä laulun pedagogiikkapuoleen, kun soittopuolella niin tehdään. Harri ei kokenut, että koulutuksessa tarvitsisi muuttaa mitään, kun puolestaan Henri kaipasi koulutukseen sitä, että pitkään musiikinopettajana toimineet ammattilaiset kävisivät antamassa tuleville musiikinopettajille neuvoja siitä, miten lapsia saisi enemmän innostumaan laulamisesta.

"Koulutuksessa pitäis ajatella se tulevaisuuden työpaikka, että siihen sitten niitä laulutuntejakin soveltaa. Yleensäkin miettiä tarkemmin sitä, mihin se laulunopetus tähtää."
(Assi)

6.4 Muut asiat, jotka vaikuttaneet opiskeluaikana laulamiseen

Laulutuntien ohella haastateltavien laulamiseen on vaikuttaneet muutkin asiat, jotka käyn seuraavaksi lyhyesti läpi. Haastateltavista Aila, Asko, ja Harri opiskelevat tai ovat opiskelleet musiikkikasvatuksen kanssa samanaikaisesti joko konservatoriolla tai ammattikorkeakoululla ja sieltä saaneet lisäpotkua laulamiseensa.

Anna, Arto, Hanna, Heini ja Henri ovat olleet vahvasti mukana kuorotoiminnassa. Sieltä he ovat saaneet laulutuntien lisäksi lisäharjoitusta laulamiseen ja äänenmuodostukseen sekä pedagogisia vinkkejä, esimerkiksi miten äänenavaukset tehdään ja miten lauluja harjoitetaan.

”Mä luulen ainakin jollain tasolla osaavani (muokata opitut asiat käyttöön luokkatilaneessa), mutta se ei oo tullu ainoastaan näiden laulutuntien ansiosta. Esimerkiksi käyminen Musica-kuorossa on avannu sitä maailmaa ja omia ajatuksia sen suhteen.” (Anna)

Aila nosti esiin vahvasti myös kokemukset, joita hän oli saanut toimiessaan musiikinopettajan sijaisena. Niiden kautta hän oli huomannut, että hänen tulisi laulunopiskelussaan kiinnittää enemmän huomiota äänenhuoltoon, jotta ääni jaksaisi kulkea hyvin työpäivät alusta loppuun saakka.

”Mun mielestä jokaisen pitäis käydä tekemässä sijaisuuksia, koska sieltä viel kun opiskelee niin pystyy heti ne kokemukset mitä siellä on niin hyödyntämään ja ainiin mä tarviin tästäkin tietoa ja hankkii sitä vielä tässä opiskelujen aikana.” (Aila)

Omien ääniongelmiensa vuoksi Aila oli käynyt puheterapiassa ja voice massages – hieronnassa. Kokemuksiensa perusteella hän suosittelee kyseisiä äänenhuoltomuotoja myös muille.

”Meijän opinnoissa ei tuu mitään semmosta, et näin puhut oikein, nimenomaan äänenhuolto ei tule. Et kyl mun mielestä ois hyvin suositeltavaa mennä sinne (puheterapia ja voice massage), että sä tuut tietoseks niistä jutuista joita sä teet ja miten sä teet.” (Aila)

6.5 Kehitysideoita, joita haastateltavat nostivat esiin

Omassa haastattelurungossani en ollut ottanut huomioon kysyä haastateltavilta heidän mielipiteitään mahdollisista kehitysideoista. Olinkin positiivisesti yllättynyt kun niitä alkoi tulla heiltä aivan omaehtoisesti. Tässä luettelo laulutuntien kehitysideoista:

- Laulutuntien puitteissa voisi olla enemmän yhteismusisointia, muun muassa yhtyelaulu sai usealta haastateltavalta kiinnostusta osakseen
 - Kurssitarjottimessa voisi olla valittavissa erillinen yhtyelaulukurssi
- Enemmän pedagogisia neuvoja, esimerkiksi miten kannattaa opettaa lauluja
 - Esimerkiksi erillinen ryhmäopetuskurssi tai –jakso, jossa puhuttaisiin tekniikan opettamisesta erikseen (laulupedagogiikkakurssi)
- Laulutunteja lisää, esimerkiksi vähintään kolme varttia
- Kevyttä ohjelmistoa mukaan:
 - Esimerkiksi erillinen kevyen laulun kurssi, mutta sillä olisi oltava myös sille puolelle suuntautunut laulunopettaja
 - Lauluopetusta kolme vuotta, joista kaksi kevyttä tai klassista ja vuosi sitä toista. Opiskelija saisi itse valita kumpaa opetusta haluaa enemmän
- Enemmän puhe-ergonomiaa ja kaikkea mitä ääneen liittyy
- Pitkään musiikinopettajana toimineet kävisivät kertomassa opiskelijoille heidän työelämästään ja antamassa neuvoja

7 POHDINTAA

Olen tyytyväinen tutkimukseni toteutukseen ja niihin tietoihin, joihin haastattelujen kautta pääsin syventymään. Haastateltavien määrä oli mielestäni tarpeeksi kattava, jotta sain tutkimastani asiasta realistisen kuvan. Suurimmaksi osaksi haastateltavat kertoivat ja pohtivat juuri niitä asioita, joita olin ajatellutkin ja joita itse laulunopintoja suorittaessani olin ajatellut.

Musiikkikasvatuksen opiskelijoiden ja jo työelämään musiikinopettajiksi siirtyneiden vastaustyyliä ja ajatusmaailmat eivät eronneet valtavasti toisistaan. Yhtenä eroavaisuutena huomasin kuitenkin sen, että laulunopintojen työelämään linkittymisestä jo musiikinopettajana toimivat olivat huomanneet laulunopetuksen puutteita ja kehittämiskohteita vasta työelämään siirtymisen jälkeen. Heistä moni ei ollut osannut ajatella opiskellessaan sitä, miten he haluaisivat laulunopintojen hyödyntävän ja helpottavan heidän tulevaa työelämää, vaan he olivat sen enempää miettimättä nauttineet laulutunneista ja luottaneet laulunopettajan ammattitaitoon. Tutkimuksen tulosten mukaan laulutuntien tulee ollakin hauskoja ja siellä myös henkilökemiat näyttelevät suurta osaa, mutta haastattelujen vastauksiin pohjaten voin todeta, että laulutuntien tulisi valmentaa opiskelijaa äänenmuodostuksen ohella myös tulevaan työelämään.

Haastateltavat ajattelivat monista kysymistäni asioista samalla tavalla, mutta jotkut aihepiirit synnyttivät ristiriitaa vastauksiin. Tietenkin haastateltavien omat arvo- ja ajatusmaailmat ohjailivat heidän vastailuaan, mutta oli mielenkiintoista huomata kuinka jotkut aiheet synnyttivät aivan erilaisia pohdintoja. Esimerkiksi muutama haastateltava oli sitä mieltä, että laulunopiskelussa ei tarvitse erikseen opettaa pedagogisia asioita, vaan että opiskelija voi imeä vaikutteita ja matkia sitä tapaa, jolla laulunopettajakin opettaa asioita. Muiden haastateltavien mielestä pedagogiikkaan liittyvistä asioista tulisi puhua myös opettajan oman esimerkin lisäksi, sillä se on niin keskeinen aihe opettajuudessa. Myös äänenhuollon ja ääniergonomian kohdalla keskustelut jakautuivat samalla tavalla, eli osan mielestä on riittävä, että niiden opetus tapahtuu niin sanotusti piilo-opetuksena, eikä laulunopettajan tarvitse erikseen nostaa aihetta käsittelyyn, kun taas muiden haastateltavien mukaan kyseisiä

asioita tulisi ottaa omina aiheinaan käsittelyyn laulutunneilla juuri opiskelujen jälkeen työelämässä jaksamisen ja viihtymisen vuoksi.

Haastatteluja litteroidessani niistä nousi vahvasti esille kaksi aihepiiriä; haastateltavat toivoivat laulutunteja ehdottomasti lisää ja he toivoivat siellä laulettavan enemmän kevyttä lauluohjelmistoa. Nämä toiveet toistuivat kaikissa haastatteluissa ja syynä tähän puutteeseen lienee resurssien riittämättömyys. Muita kehittämistoiveita haastateltavilla oli vaihtelevalla menestyksellä muun muassa juuri aiemmin mainitsemieni pedagogiikka- ja äänenhuoltoapuolen sekä yhteismusisointimuotojen puolella. Koulutusohjelmaa kehittäessä aivan kaikkeen ei voi kiinnittää huomiota, mutta peräänkuuluttaisin kuitenkin suuresti juuri laulutuntien määrän kasvattamisen ja kevyen ohjelmiston mukaan ottamista resurssien puitteissa, sillä ne tulivat esille jokaisessa haastattelussa useaan kertaan.

Nostaisin esiin myös asian, joka on opiskellessani herättänyt itsessäni epävarmuutta, nimittäin laulamiseen tarkoitetut harjoitustilat. Musiikkikasvatuksen koulutusohjelman entiset opiskelijat olivat sitä mieltä, että harjoitustiloja oli ollut heidän opiskeluaikanaan riittävästi, mutta nykyisten opiskelijoiden viesti ei ole sama. Nykyinen harjoittelutilakapasiteetti oli haastateltaville epäselvää, joten toivoisin, että siitä asiasta informoitaisiin opiskelijoita tarkemmin. Löysin Musiikin laitoksen internetsivuilta ”UKK – Useimmin kysytyt asiat” –kohdasta (<http://www.jyu.fi/hum/laitokset/musiikki/opiskelu/ukk/?searchterm=ukk>) tietoa harjoittelupaikoista, mutta niiden varauskäytänteet oli kuitattu sivustolla kysymysmerkein. Tähän toivoisin muutosta.

Kehitystoiveiden ja -ideoiden lisäksi haastateltavat nostivat esille asioita, jotka toimivat hyvin nykyiselläänkin musiikkikasvatuksen laulunopinnoissa. Kiitosta saivat varsinkin opettajat ja heidän opiskelijäläheinen opetustapansa sekä se, että laulutunnit ovat tuoneet apua opiskelijoiden äänenmuodistukseen ja siten luontevaan äänenkäyttöön. Laulutuntien lisäksi kaikenlainen kuoro toiminta kuten monen haastateltavani kohdalla varsinkin Musica-kuorossa laulaminen oli avannut heidän näkemyksiään laulamisen ja sen opettamisesta. Olisiko tulevaisuudessa mahdollista nostaa musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa enemmän esille näiden kokemusten merkittävyyttä ja nostaa vaikkapa kuoro toimintaa esiin myös

kirjallisesti opetussuunnitelmissa? Usein saattaa olla niin, että opiskelijat jättävät kuoroissa laulamisen opiskelujensa ohessa mahdollisimman vähäksi, sillä eivät osaa kuvitella, kuinka se saattaisi olla avuksi tulevassa työelämässä. Tämän vuoksi olisi ehkä tarpeen johdattaa heitä enemmän kuoro- ja muun lauluyhteytoiminnan pariin.

Tiina Smedberg (2007, 37) on tutkinut pro gradu -työssään sitä, miten seitsemäsluokkalainen kokee laulamisen ja mitkä tekijät laulamisen kokemukseen vaikuttavat. Haastattelujen avulla Smedberg on myös selvittänyt seitsemäsluokkalaisten kokemuksia musiikintunnin laulukäytänteistä. Haastatellut oppilaat kokivat laulamisen merkityksellisenä ja heidän mukaan laulamisen kokemukseen vaikuttavat muun muassa laulettava kappale, ilmapiiri ja suhde omaan lauluääneen. (Smedberg 2007, 37 ja 63.) Näitä, sekä omia tutkimustuloksiani hyödyntäen Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen koulutusohjelmaa voitaisiin lähteä kehittämään siten, että valmistuvien musiikinopettajien taidot riittäisivät jatkossa täyttämään myös musiikinoppilaiden toiveet siten, että laulaminen koulujen musiikintunneilla olisi mahdollisimman mieluisaa. Jatkotutkimuskohteena voisikin olla näiden kaikkien kolmen, eli oppilaiden, opiskelijoiden sekä opettajien, näkökulmien yhteennivominen, jonka avulla saataisiin selville ne ristiriidat, joihin ei vielä ole löydetty vastauksia. Toinen jatkotutkimuksen kohde voisi olla se, löytyykö resurssiongelmaan minkäänlaista ratkaisua, joka tyydyttäisi kaikkia osapuolia ja jonka myötä laulunopinnot monipuolistuisivat. Tästä on kuitenkin hyvä jatkaa eteenpäin ja mahdollisesti tehdä laulunopinnoista vieläkin toimivampi paketti, jonka myötä opiskelijat saisivat loistavat eväät tulevaa musiikinopettajan uraansa varten.

LÄHTEET

- Aarnio, H., Helakorpi, S. & Luopajarvi, T. (1991). *Ammattipedagogiikka – perusteita ja sovelluksia*. Juva: WSOY.
- Aho, S. (1996). *Lapsen minäkäsitys ja itsetunto*. Opetus ja kasvatus. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Ahonen, S. 1995. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (toim.) *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. 1.-2. painos. Rauma: Kirjayhtymä, 114–161.
- Ajakainen, S. (2005). *Laulaminen ja itseluottamus*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Pedagoginen opinnäytetyö.
- Eerola, R. (1999). Lauluäänen toiminnallisista häiriöistä ja ääneen vaikuttavista tekijöistä. Teoksessa Hautamäki, T. (toim.) *Laulajan opas*. Tampereen yliopistopaino: Rytmi-instituutin julkaisuja A4.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Kolmas painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hakkarainen, E. & Hyytiäinen-Kesävuori, S. (1994). *Musiikin luku- ja kirjoitustaito, metodinen opas*. Unkarilaisen musiikinopetusmenetelmän suomalainen sovellutus. Porvoo: WSOY.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Isohookana-Asunmaa, T. (1994). Hyvä opettaja 1. Teoksessa Luukkainen, O. (toim.) *Hyväksi opettajaksi – kasvu ja kasvattaminen*. Jyva: WSOY.
- Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1996-1998. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1998-2002. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2000-2002. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2002-2004. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen opetussuunnitelma 2007. [WWW-dokumentti]. Saatavilla: <http://www.jyu.fi/hum/laitokset/musiikki/opiskelu/opetussuunnitelmat/MKAkuvaus2007-9>. (Tarkistettu 3.3.2009).
- Kari, J. & Heikkinen, H.L.T. (2002). Opettajaksi kasvaminen. Teoksessa Kari, J., Moilanen, P. & Räihä, P. (toim.) *Opettajan taipaleelle*. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Kervinen, M-R. (1999). Hyvä laulaja. Teoksessa T. Hautamäki (toim.) *Laulajan opas*. Tampereen yliopistopaino: Rytmii-instituutin julkaisuja A4.
- Krokkfors, M. (1985). *Lapsi ja musiikki. Laulaminen*. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. P-julkaisusarja No. 14. Porvoo: WSOY.
- Lindeberg, A-M. (2005). *Millainen laulaja olen. Opettajaksi opiskelevan vokaalinen minäkuva*. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja n:o 104. Väitöskirja.
- Luukkanen, O. (2005). *Opettajan matkakirja tulevaan*. Juva: PS-kustannus.
- Numminen, A. (2005). *Laulutaidottomasta kehittyväksi laulajaksi. Tutkimus aikuisen laulutaidon lukoista ja niiden aukaisemisesta*. Sibelius-Akatemia. DocMus-yksikkö. Studia Musica 25. Väitöskirja.
- Ojanen, M. (1994). *Mikä minä on? Minän rakenne, kehitys, häiriöt ja eheytyminen*. Tampere: Kirjatoimi.
- Perttula, J. (1999). Mitä opettajuus on? Teoksessa Räsänen, P., Arikoski, J., Mäntynen, P. & Perttula, J. *Opettajuuden psykologia*. (2. painos). Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004). [WWW-dokumentti]. Saatavissa: http://www.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf. (Tarkistettu 3.3.2009).
- Pesonen-Leinonen, R. (2004). *Musiikkipedagogiopiskelijoiden käsityksiä hyvästä soitonopettajasta ja laulunopettajasta*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Rauste-von Wright, M., von Wright, J. & Soini, T. (2003). *Oppiminen ja koulutus*. (9. painos). Juva: WSOY.
- Ruismäki, H. (1991). *Musiikinopettajien työtyytyväisyys, ammatillinen minäkäsitys sekä uravalinta*. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in the Arts 37. Väitöskirja.
- Sala, E., Sihvo, M. & Laine, A. (2003). *Ääniergonomia – Toimiva ääni työvälineenä*. Työterveyslaitos, työturvallisuuskeskus. Helsinki: Yliopistopaino.
- Smedberg, T. (2007). *Seitsemäsluokkalaisten kokemuksia laulamisesta*. Jyväskylän yliopisto. Pro gragu. [WWW-dokumentti]. Saatavilla: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/9892/URN_NBN_fi_jyu-2007298.pdf?sequence=1. (Tarkistettu 18.3.2009).

- Suonio, K. (1994). Hyvä opettaja 2. Teoksessa Luukkainen, O. (toim.) *Hyväksi opettajaksi – kasvu ja kasvattaminen*. Juva: WSOY.
- Tulamo, K. (1993). *Koululaisen musiikillinen minäkäsitys, sen rakenne ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä. Tutkimus peruskoulun neljännellä luokalla*. Sibelius-Akatemia. Studia Musica 2. Väitöskirja.
- Vaaliö, K. (1999). Ääni-instrumentti ja sen rakenne. Teoksessa T. Hautamäki (toim.) *Laulajan opas*. Tampereen yliopistopaino: Rytmii-instituutin julkaisuja A4.
- Vilpa, E. (1994). Hyvä opettaja 3. Teoksessa Luukkainen, O. (toim.) *Hyväksi opettajaksi – kasvu ja kasvattaminen*. Juva: WSOY.
- Väisänen, P. & Silkelä, R. (1999). Kokemukset ja merkitykset opettajaksi kasvussa. Teoksessa Niemi, H. (toim.) *Opettajankoulutus modernin murroksessa*. Tampere: Yliopistopaino.